

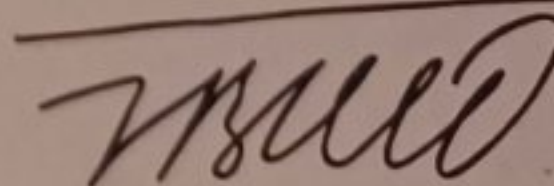
PARTIZANSKI SPOMENIK U MOSTARU

PARTIZANSKI SPOMENIK U MOSTARU

Moram ovdje da podvučem činjenicu da je u toku čitavog oslobođilačkog rata Mostar dao cvijet svoje omladine u partizanske jedinice, i u borbi i u pozadini. Mladi naraštaji, još iz školskih klupa, popunjavali su hercegovačke jedinice i hrabro ginuli u borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika. To je bila omladina kojom treba da se ponosi ne samo Mostar već i narodi Jugoslavije.

Ono što je danas na mene ostavilo najdublji utisak – to je veličanstveni Spomenik borcima koji su dali život za ono što mi danas imamo, što imate i vi danas u Hercegovini. Borci iz Hercegovine bili su u toku rata često biizu mene. Gledao sam njihovu borbu, vidio sam njihovu bezgraničnu vjeru u ono za šta su se borili. Vidio sam i smrt mnogih Hercegovaca, koji su ginuli sa dubokom vjerom da daju svoj život za nešto ljepše i bolje. I ja mislim da ste se vi tim borcima dostojno odužili ovim divno uređenim Partizanskim spomenikom.

U nizu zemalja koje sam posjetio vidio sam dosta spomenika na koje sam polagao vijence. Ali tako lijepog i tako veličanstvenog spomenika, kao što je ovaj ovdje, nigdje nisam vidio. Ovo je zbilja remek-djelo naše arhitekture, naših umjetnika.

Kada bi samo oni koji su u borbi dali svoj život znali sa kolikim se bolom i poštovanjem narod prisjeća njihove smrti i sa koliko radosti gleda na ono što je ostvareno, zahvaljujući tim žrtvama! Oni to, na žalost, nisu mogli osjetiti i to nam teško pada.

Vi, Hercegovci, vi, građani Mostara, zbilja možete biti ponosni na ono što ste ovdje stvorili. Sa uzvišenja na kome se nalazi Spomenik gledao sam danas mnoge nove zgrade i visoke solitere. Doživio sam sve to kao jednu harmoničnu cjelinu; s jedne strane veličanstveni Spomenik žrtvama koje su pale, a dolje, ispod njega, nove moderne četvrti grada. Kako se to sve lijepo kombinuje, prožima i dopunjava.

JOSIP BROZ TITO

Iz zdravice, u Mostaru 8. aprila 1969.

Desno: Predsjednik Republike Josip Broz Tito na Partizanskom spomeniku u Mostaru 8. aprila 1969.

Vodeći borbu protiv kapitalističke eksploatacije i nacionalnog porobljavanja, Komunistička partija Jugoslavije, odmah po završetku prvog svjetskog rata počela je razvijati slobodarsku, revolucionarnu svijest radnih ljudi grada Mostara. Iako stalno izložena teškim udarcima protivnarodnih režima, mostarska partijska organizacija je sve više izrastala u istinskog zaštitnika interesa radničke klase, u njenu rukovodeću političku snagu. Ona je, na primjerima praktične borbe za prava čovjeka, stekla ugled i podršku među radnicima organizovanim po sindikatima i ličnim primjerima komunista vršila snažan uticaj na ostali dio slobodarskog stanovništva. Poslije velikih hapšenja 1929, 1932. i 1940. godine nekoliko desetina komunista Mostara prošlo je kroz robijašnice i koncentracione logore stare Jugoslavije, da bi se ti ljudi prekaljeni vratili u borbene redove svoje Partije i nastavili revolucionarnu aktivnost. Tu i jesu oni duboki korijeni revolucionarne tradicije ovoga grada.

Slobodarski grad se pripremao za predstojeće dane. Partijska organizacija i Savez komunističke omladine Mostara, idejno vaspitajući svoje članove za velike zadatke, istovremeno su politički aktivirali široke mase gradskog stanovništva koje su sa radničkom klasom na čelu sačinjavali jedinstven, rodoljubiv, oslobodilački front grada. Masovne demonstracije, štrajkovi, prvomajske proslave, zajednički izleti radnika i omladine, sve življa aktivnost po školama, radničkim i drugim sportskim organizacijama, bibliotekama, aktivnost u kvartovima, u sindikatima, među naprednom inteligencijom – to su bile potvrde i izraz spremnosti naroda ovoga grada da bez kompromisa, odlučno i s vjerom u pobjedu uđe u dane sudbonosne za našu zemlju. Taj revolucionarni talas zapljusnuo je sve druge dijelove Hercegovine. Plemenite ideje čiji su nosioci bili komunisti zračile su daleko uokolo, a grad je i dalje ostao najbudniji stražar u tim revolucionarnim danima.

Pošto je Partija pravovremeno signalizirala opasnost od rata, on nije bio nikakvo iznenađenje. Članovi Partije i

Drugovi Džemal Bijedić, Đuro Pucar Stari i Cvijetin Mijatović Majo razgledaju Partizanski spomenik u Mostaru 25. septembra 1965.

Skoja u toku aprilskog rata javljali su se u dobrovoljce. Mjesni komitet je tada poslao svoju delegaciju kod komandanta armije generala Jankovića sa zahtjevom da se puste zatvoreni komunisti i radnici i da se da oružje rodoljubima za borbu protiv ustaša. Delegaciju je odbio načelnik štaba general Glišić. Za koji dan komandant armije bez borbe predaje čitavu armiju ustašama.

U novonastaloj situaciji Partija odmah daje direktivu komunistima i članovima Skoja za prikupljanje oružja koje je ostalo iza rasula jugoslovenske vojske. Na tom poslu su se naročito istakli članovi Skoja. Zahvaljujući toj akciji, svaki borac koji je iz Mostara otišao 1941. godine u partizane bio je naoružan.

Uprkos nezapamćenom teroru koji je vladao u gradu, Partija se pripremala za oružani ustanak. Održano je nekoliko sastanaka i savjetovanja Oblasnog komiteta KPJ za Hercegovinu i rastureni su prvi leci u kojima se narod pozivao da se, u svom jednodušnom otporu okupatoru, okupi oko Komunističke partije Jugoslavije. Sredinom jula 1941. godine formiran je Oblasni vojni štab za Hercegovinu, a 17. jula pokušava da iz Mostara iziđe prva grupa od 21 člana Partije da bi pomogla organizovanje ustanka u istočnoj Hercegovini.

Dugogodišnje revolucionarno iskustvo omogućuje partijskoj organizaciji u Mostaru da se relativno brzo prilagodi novim uslovima svoga grada. Ona se orijentiše na glavni zadatak – mobilizaciju svih snaga za oslobodilački rat.

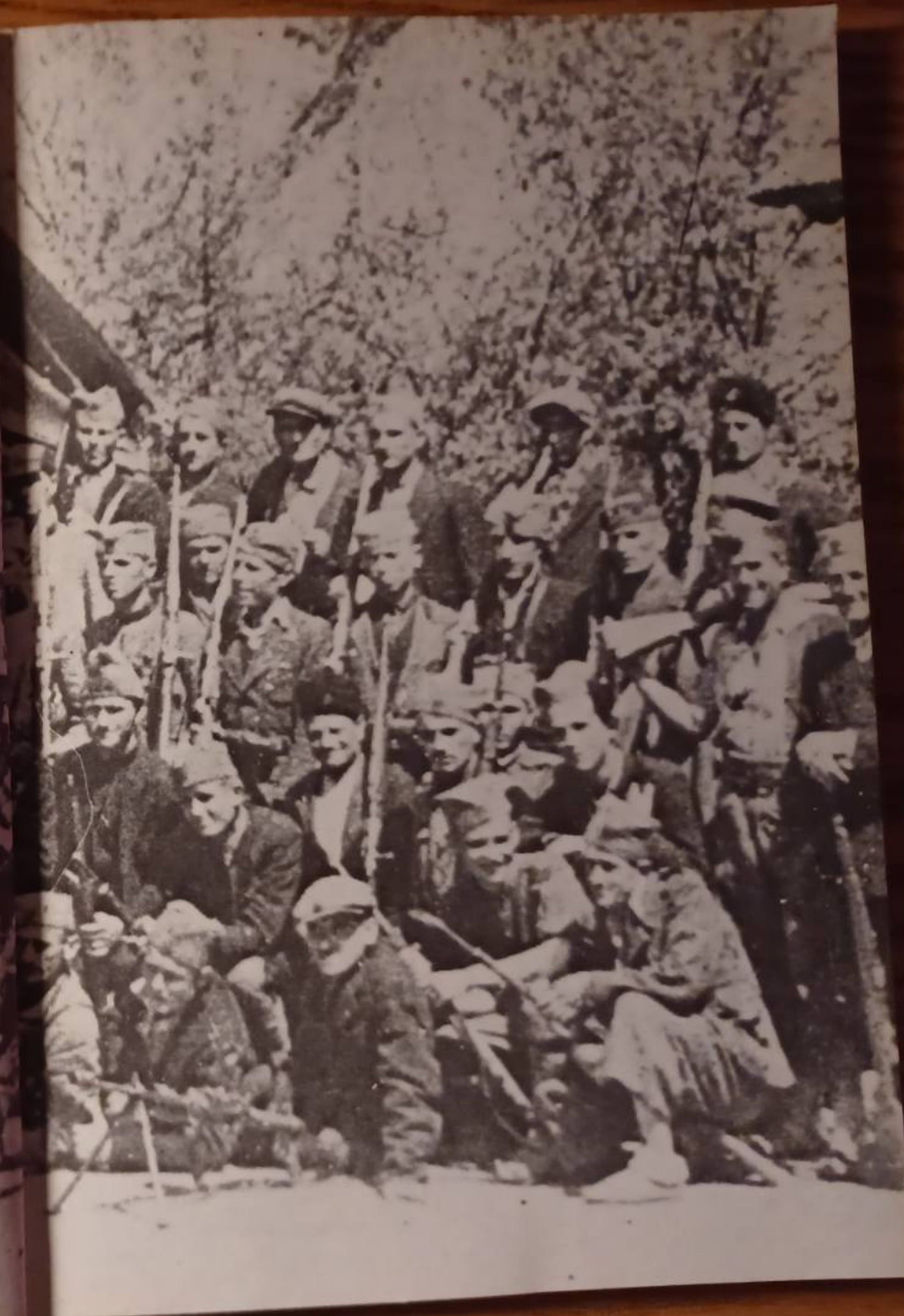
I pod najtežim uslovima ilegalnog rada, izložena udarcima najgrubljeg okupatorskog terora, partijska organizacija u Mostaru je postojala i radila za cijelo vrijeme okupacije. Svakodnevno odašiljanje novih boraca u partizane, uspješno organizovanje diverzija, sabotaza i atentata, skrivanje ilegalaca, snabdijevanje boraca sanitetskim i drugim materijalom, razvijanje najšireg političkog rada u masama, izdavanje i rasturanje biltena, letaka i ostalog propagandnog materijala, jednom riječju aktiviranje svega što je

Štrajk mostarskih rudara 1937.

Demonstracije 27. marta 1941. u Mostaru: »Bolje rat – nego pakt!«

Borci Mostarskog (Konjičkog) bataljona na Boračkom jezeru 1942.

rodoljubivo i spremno za borbu – sve je to djelo komunista grada Mostara.

Ugled Partije iz dana u dan sve više raste, jer su građani uviđali da je ona, u najpresudnijim časovima naše istorije, jedina snaga koja organizuje i vodi borbu protiv okupatora.

Partija je sve više ljudi angažovala na raznim akcijama. Čitavi kvartovi bili su partizanski raspoređeni. Iz grada su neprekidno odlazili borci u partizane. Već u septembru 1941. godine, uz pomoć komunista koji su izašli iz Mostara, formiran je Konjički bataljon sa preko 150 boraca. Nepokoreni Mostar je stalno slao svoje sinove i kćeri da se s puškom u ruci bore protiv okupatora. Preko 700 njih dalo je svoje živote u velikom oslobodilačkom ratu. To su zaista najdirljivije i najljepše stranice istorije ovog grada. One govore o snazi i jedinstvu građana ovog grada i njihovoj nepokolebljivoj vjeri u sigurnu pobjedu narodne revolucije.

Nošena plemenitim idealima svoje Partije, omladina je predstavljala najborbeniji odred narodnooslobodilačkog pokreta u gradu. Ona je u svaku akciju srčano utkivala svoj mladalački zanos i bez kolebanja i straha izvršavala i najteže zadatke. Ni najsurovije prijetnje, ni stalni teror nisu ni jednog momenta pokolebali odlučnost omladine, a naročito Skoja.

Moglo bi se navesti bezbroj primjera koji osvjetljavaju revolucionarni lik ove omladine. Njeni podvizi su primjer neustrašivosti. Atentate na ustaške zlikovce..., četničke izrode..., talijanske oficire, ustaške agente..., mnoge sabotaže i diverzije, rasturanje letaka i pisanje parola – bez bojazni i dvoumljenja izvodili su mladi komunisti.

I okupatori, kao i domaći izdajnici, zabilježili su, ne bez straha, te akcije i podvige. Tako se, na primjer, iz izvještaja Državnog izvještajnog ureda u Mostaru, upućenog u Zagreb, može pročitati:

12 »Danas ujutro u čitavom gradu su osvanuli veliki protuosovinski natpisi. Natpisi su veliki na mjestima po

pola metra, pa čak i po jedan metar. Pisani su masnom crvenom bojom i vrlo lijepim čitkim slovima. Natpisi se nalaze na skoro svim većim kućama u gradu jednako u središtu kao i na periferiji grada, tako da svugdje, kudgod se okrenete možete čitati ove natpise: 'Smrt fašizmu!', 'Živjeli partizani!', 'Živjela Sovjetska Rusija!', 'Živio Tito!', 'Dole NDH!', 'Smrt ustašama!' Natpisa ima u tolikom broju da već ljude hvata jeza gledajući na svakoj kući slova velika po 1 metar sa ovakvim sadržajem.«

Okupator i domaći izdajnici nisu se zadržavali na konstatovanju tih nimalo priyatnih činjenica. Njihov strah se pretvorio u svakodnevne bjesomučne odmazde i divlja-
nja. Međutim, takvi postupci stvarali su od rodoljuba heroje, i to ne samo na oslobođenoj teritoriji i u akcijama u gradu nego i u tamnicama koje su stalno punjene novim patriotima. Bezbrojni su primjeri herojskog držanja građana ovog grada pred okupatorskim, ustaškim i četničkim krvnicima. Niko od njih nije tražio milost, niti se pred neprijateljem pokolebao u pravednosti stvari za koju se bori. Dovoljno je sjetiti se herojskog držanja dvojice sekretara Mjesnog komiteta KPJ za Mostar Jusufa Čevre i Ljube Brešana, zatim uhvaćene partizanke Race Ivanišević, pa omladinaca Drage Palavestre i Alije Rizikala i bezbroj drugih koji su prkosili gledajući smrti u oči, pa da pred našim očima osvježimo koliko krvavu toliko i blistavu dramu junaka koji su žrtvovali sebe u borbi za slobodnu domovinu.

Mnogobrojnim pojedinačnim podvizima i herojstvima pridružuje se i nezaboravni revolucionarni podvig cijelog grada – iscrpljeni i premoreni borci Mostarskog bataljona poslije bitke na Sutjesci našli su svoje sigurno utočište u njemu, bez obzira na policiju, gestapovce i okupatorsku vojsku. Smještaj tih boraca, koji su nakon oporavka nastavili oružanu borbu, organizovala je partijska organizacija, a rodoljubi su ih primili u svoje stanove, iako su bili duboko svjesni da se zbog toga izlažu smrtnoj opasnosti – i oni i njihove porodice. To je mogao učiniti samo grad heroj.

Iuštovića kuća u kojoj je neprekidno radila ilegalna štamparija Mjesnog komiteta KPJ od oktobra 1940. do oslobođenja Mostara 14. februara 1945.

Partijska organizacija je u svim poduhvatima u toku rata imala snažnu podršku među ženama. One su se posebno isticale u sakupljanju pomoći za partizane i porodice boraca, a naročito u sklanjanju ilegalaca kojih je uvijek bilo u gradu. U srca žena-majki bila je duboko urezana ljubav prema borbi koju su vodili njihovi sinovi i kćeri. One su još 1941. godine svojim masovnim učešćem u demonstracijama žena Mostara izrazile solidarnost sa borbom koju je vodila Partija.

Zamislite akcije u gradu i na oslobođenoj teritoriji nisu se mogle zamisliti bez stalne i organizovane propagande. Štampanija, koja je neprekidno u toku rata radila u Mostaru, bila joj je snažan oslonac. Ona je bila živa veza sa hiljadama ljudi u gradu i van njega. Svakodnevni bilteni koji su štampani u toj štampariji bili su jedine novine kojima su građani vjerovali. Pored letaka, biltena, brošura i ostalog materijala, u njoj se šampala i Istorija SKP(b). Osim toga, u toj štampariji rađeni su i leci na talijanskom jeziku namijenjeni okupatorskim vojnicima.

Mostar, stalno budan i spreman na akciju, dočekao je raširenih ruku svoje oslobodioce. U njemu je u zajedničkoj borbi iskovano i odnjegovano bratstvo i jedinstvo naroda nadahnutih ponosom zbog izvojevanje slobode i svoje blistave prošlosti.

«Hercegovina u NOB», 1961.

Džemal BIJEDIĆ

BILTEN

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Broj 1.

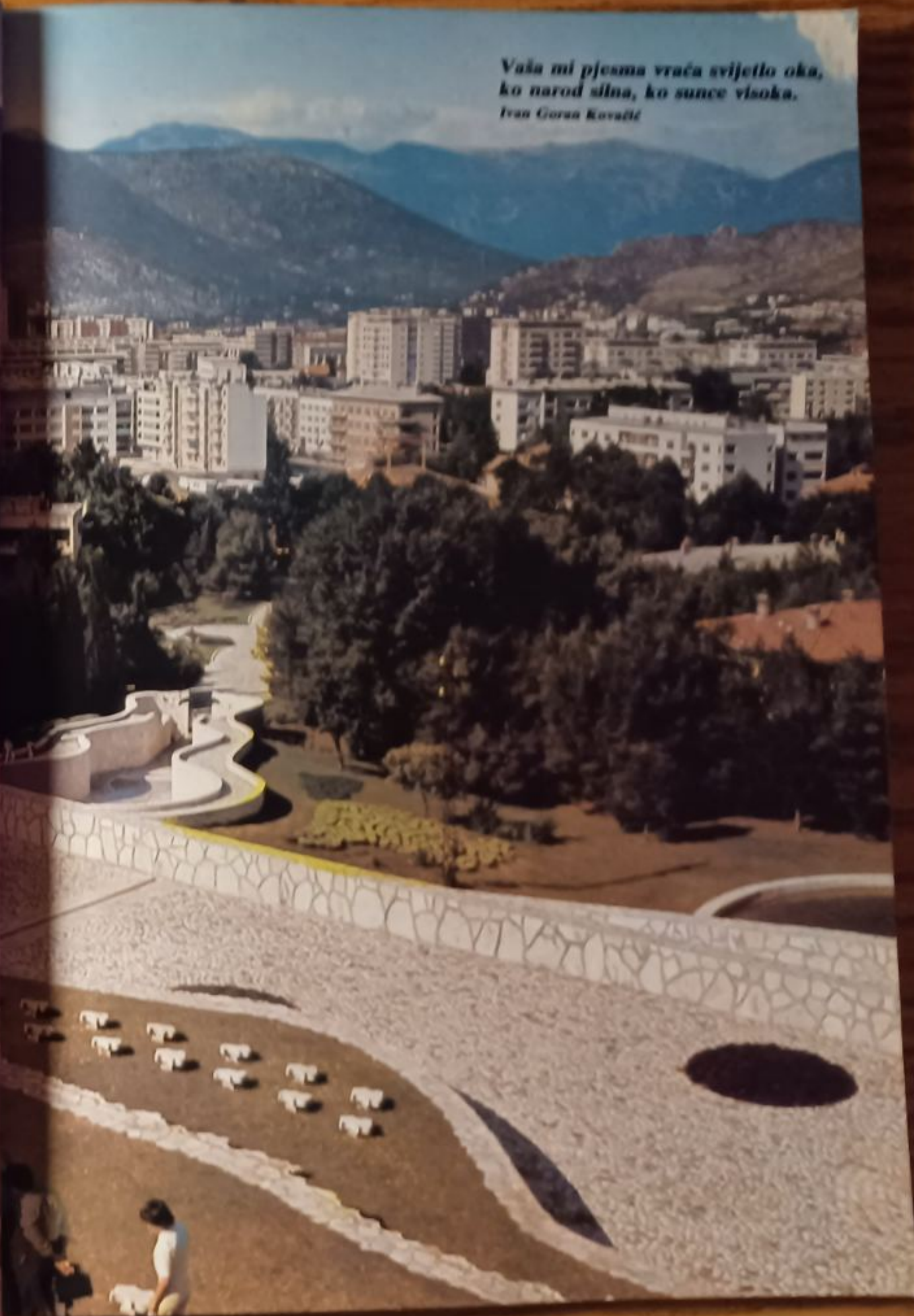
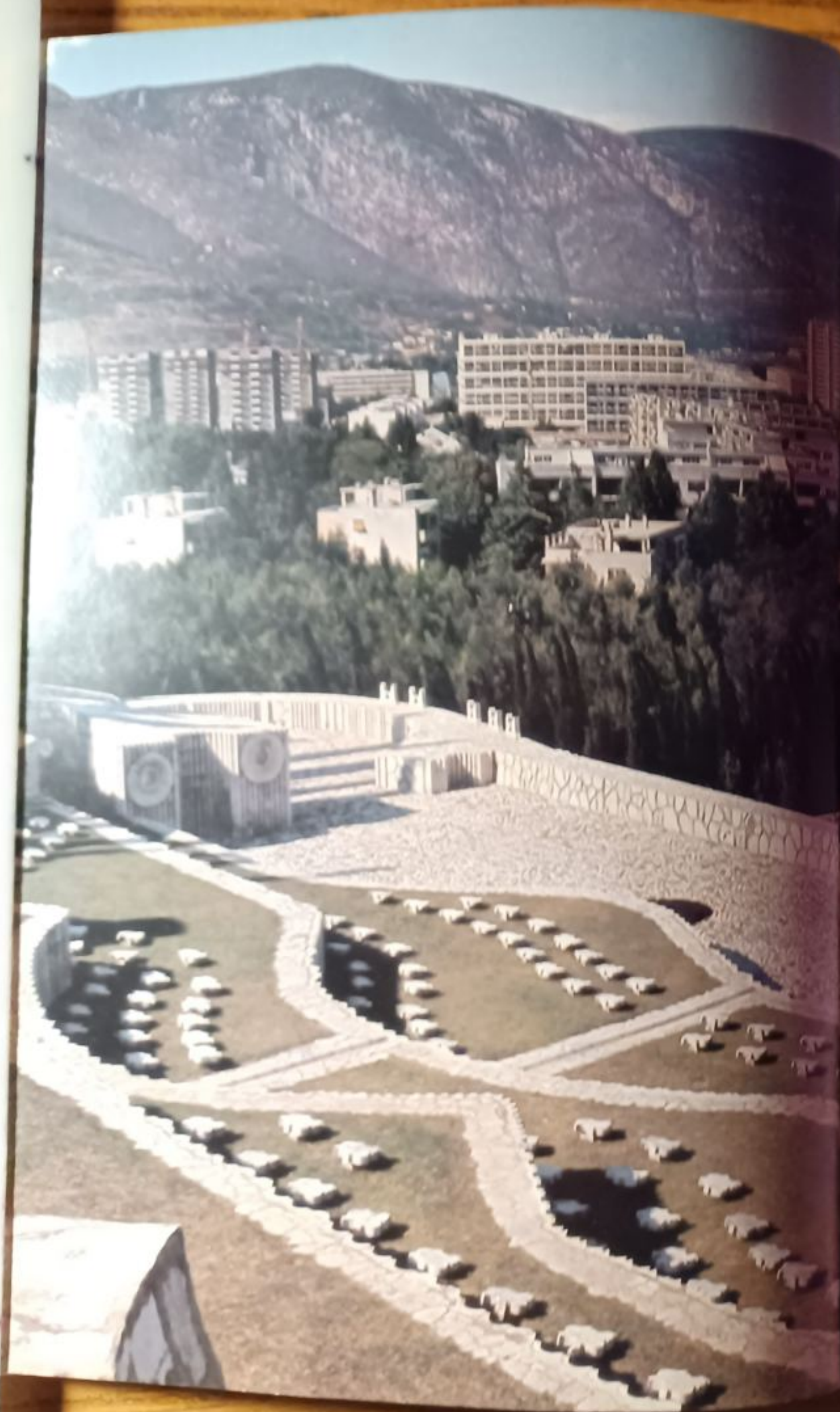
20. decembra 1942. g.

Broj 25

Zadnja svakog rodoljuba je da radi na razvijanju jedinstva naših naroda, radi stvaranja uvjeta za pobjedu nad fašizmom.
Za odgovorne skupštine u Bihacu.

«Bilten» Mjesnog komiteta KPJ svakodnevno je štampan u okupiranom Mostaru.

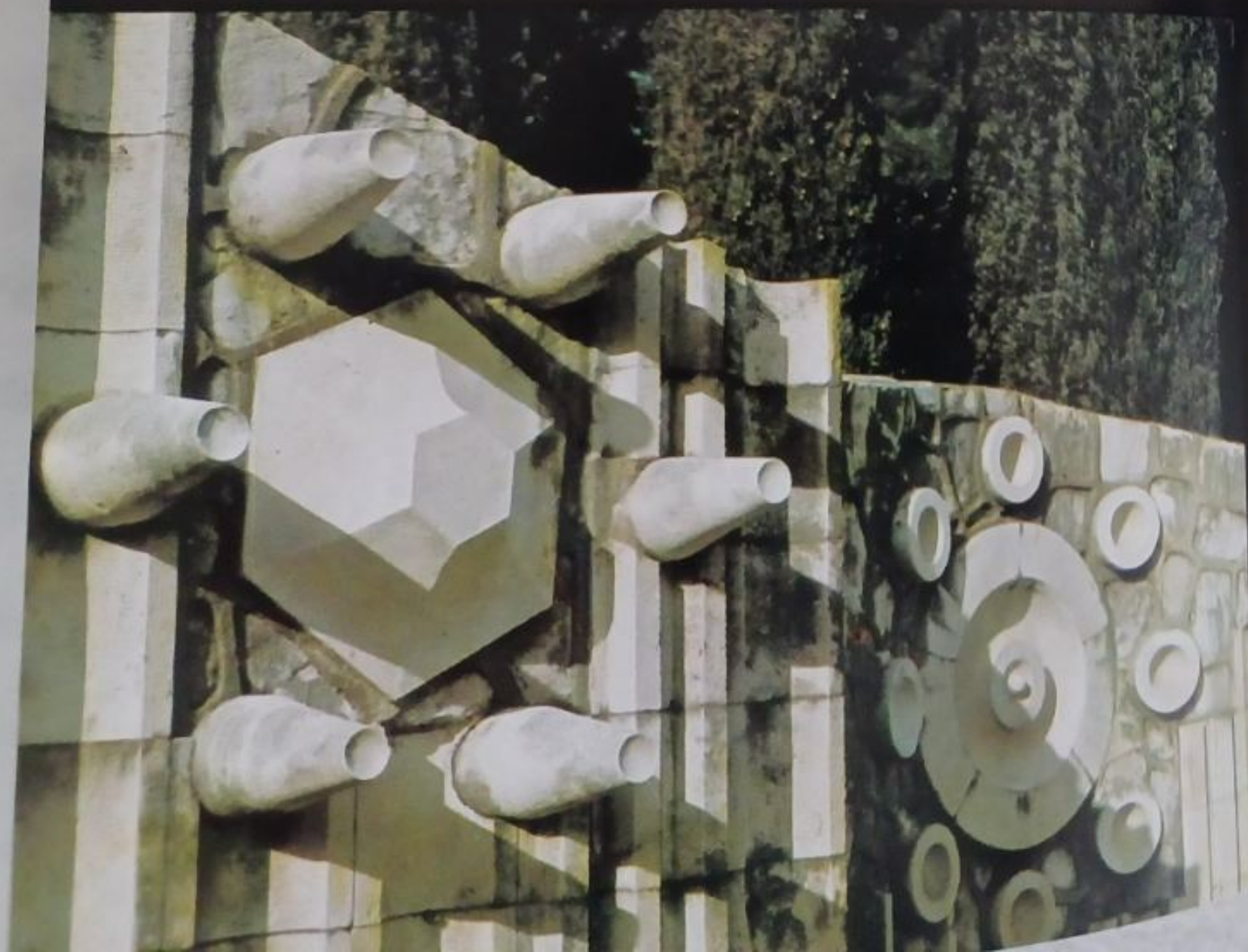

*Vaša mi pjesma vraća svijetlo oka,
ko narod silna, ko sunce visoka.
Ivan Goran Kovačić*

Dolje u podnožju, reklo bi se odvojeno od Spomenika, nalazi se velika fontana bez vodoskoka. Mirna zelena voda simbolizuje odavanje počte palim borcima. Sa vrha Spomenika, s terasa, gledajući u mirnu površinu vode, u fontani se ogleda novi Mostar.

Kad posjetilac pođe prvom serpentinom, naslućuje da se u centralnom dijelu Spomenika uzdižu planinski vrhovi, sure i strme hercegovačke hridi.

Forma ploče, kojom su obilježeni pali borci, podsjeća na presječeno stablo, simbol prekinute mladosti.

Čim posjetilac dođe na Spomenik, pored cvijeća i kamena, dočekuje ga voda. (Na vrhu Spomenika izvire voda koja ponire da se na ulazu opet javi u vodenim orguljama.)

O kolono, prihka dugo slika zemlju,
teška brazdo pošla nebu!
Skender Kulenović

*Smrti nema
Za onoga ko detetu život ustupa,
Onog ko umire za dane bolje.*
Desanka Maksimović

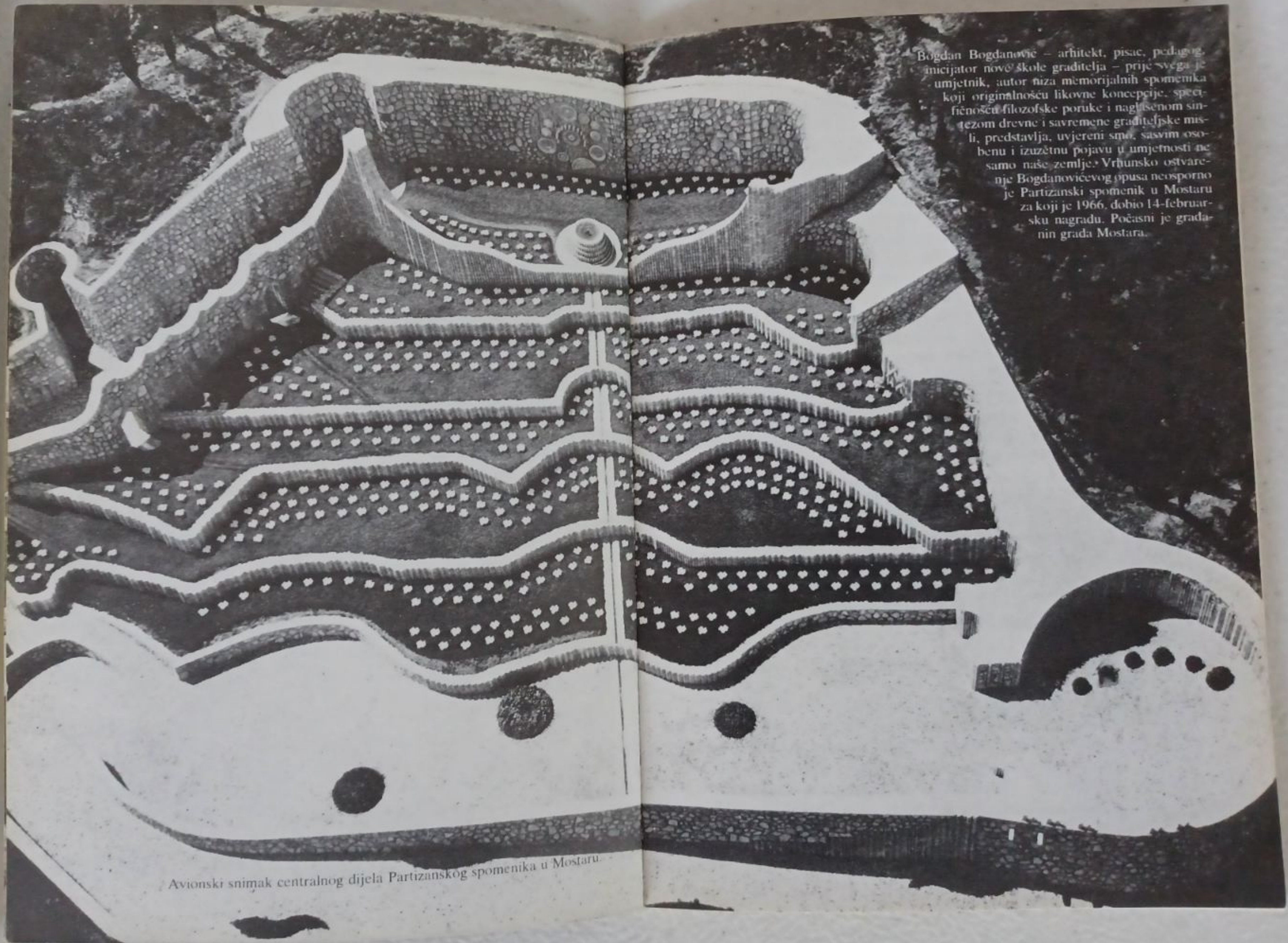

Drug Edvard Kardelj na proslavi X hercegovačke brigade u Mostaru 16. septembra 1972.

U ovom drevnom i lijepom Mostaru, koji je toliko mnogo doprinio slobodarskoj borbi i kulturi naroda Bosne i Hercegovine i Jugoslavije i koji je kroz sve godine rata bio jedno od žarišta narodnooslobodilačke misli i akcije, slavimo tridesetogodišnjicu osnivanja jedne od onih naših ratnih, narodnooslobodilačkih i revolucionarnih jedinica koje su mnogobrojnim bitkama i krvlju svojih boraca ispisale knjigu o istoriji našeg narodnooslobodilačkog rata i naše revolucije, knjigu o ogromnim patnjama i žrtvama, ali i knjigu o neuništivoj, nepobjedivoj volji naroda da bude slobodan, kao i radničke klase da oslobodi ljudski rad eksploatacije. A činjenica što vi danas, trideset godina poslije osnivanja Desete hercegovačke brigade, jedinstveno i uspravno stojite pod istim zastavama narodnooslobodilačke borbe i revolucije pod kojima ste se borili u vrijeme najžešćih bitaka, ubjedljivo govori o tome da je naša revolucija umjela da pobjeđuje ne samo oružjem rata već i oružjem socijalističke izgradnje i rada.

Iz govora, u Mostaru 16. septembra 1972.

Edvard KARDELJ

Bogdan Bogdanović – arhitekt, pisac, pedagog, inicijator nove škole graditelja – prije svega je umjetnik, autor niza memorijalnih spomenika koji originalnošću likovne koncepcije, specifičnošću filozofske poruke i naglašenom sintezom drevne i savremene graditeljske misli, predstavlja, uvjereni smo, sasvim osobenu i izuzetnu pojavu u umjetnosti ne samo naše zemlje. Vrhunsko ostvarenje Bogdanovićevog opusa neosporno je Partizanski spomenik u Mostaru za koji je 1966. dobio 14-februarsku nagradu. Počasni je građanin grada Mostara.

Avionski snimak centralnog dijela Partizanskog spomenika u Mostaru.

Graditelj koji gradi u Mostaru obrvan je obzirima. Mostar je, zna se, jedan od najljepših i najposebnijih gradova koje je čovek sagradio u ovom delu sveta. Na kanjonu reke, sa čudesnim mostom po kome je dobio ime, stoji ta posebna urbanistička struktura izatkana od kamena i sunca, zelenila i vode. Posebnog, sebi samo sličnog lika, ali i svoje duše i svoje volje, Mostar je grad ličnost, i zbog toga – prva je obaveza graditelja, ne izneveriti tu ličnost. Kako je teško graditi u ovom gradu, koliko li je samo mogućih stranputica, koliko prilika da se zamišljeno ne dovede do kraja, ili dovede li se pogrešno, užurbano, da se tada graditelj oseti krivcem!

Graditelj mostarskog Spomenika gradio ga je sa istinskim strahom. Ali, iz straha se rađaju katkad i hrabrost i drskost. Evo, zato, još jedne izjave graditelja: Ako i za koju svoju građevinu može da kaže da je građena pod temperaturom, kazuje to zasigurno za Partizanski spomenik u Mostaru. Pa ako neko od posetilaca i prijatelja ove njegove građevine nasluti tu temperaturu, biće to graditelju velika nagrada.

Spomenik u Mostaru je, ukratko rečeno, spomenik jednog grada. On nam pre svega govori o Mostaru – borcu, o Mostaru – pesniku. Spomenik ponekad može da progovori o duševnoj i fizičkoj lepoti grada, da se njom nadahne. Nedavna istorija je pokazala da je Mostar – grad, bio grad – čovek, jedan borac, ista misao. Patriotska i humanistička solidarnost ovog grada u revoluciji je legendarna, a iznad svega ona je istinita.

Mostar – grad – čovek nije ni mogao da shvati drukčije revoluciju do kao ovaploćenje načela života, do kao sliku budućnosti. Pa zato, ako se kaže da Spomenik o kome je reč iskazuje veru u život, odaje se time priznanje posebnoj, složenoj i istovremeno jednostavnoj filozofiji mostarskog čoveka, i čoveka Hercegovine. To je pre svega nepokolebiva vera u život. U ime života su se gasili životi, u ime svetlosti i sunca zaklapale su se oči mladića i devojaka. Ali, i zaklopljene, one su ostale otvorene. Ovu misao sam

svakodnevno saznavao, pratio je gradeći ovaj Spomenik. (Graditelj se ponešto i učio gradeći svoju građevinu.)

Inače, uvrežila se u graditelju, još od prvih skica, ideja koja ga je uporno držala do kraja – valjalo je da ovo bude spomenik koji gleda. Manje je važno vidimo li ga mi sami i kako ga vidimo, iako se on svojom fizikom nameće pogledu – važnije je kako on nas gleda i vidi! Jednom sam gotovo slučajno rekao da je Spomenik tako postavljen da borci revolucije sa njega gledaju svoj grad. U narodu je to ostalo kao neka vrsta neporecivog objašnjenja. Možda u ovoj krilatici ima neke istine.

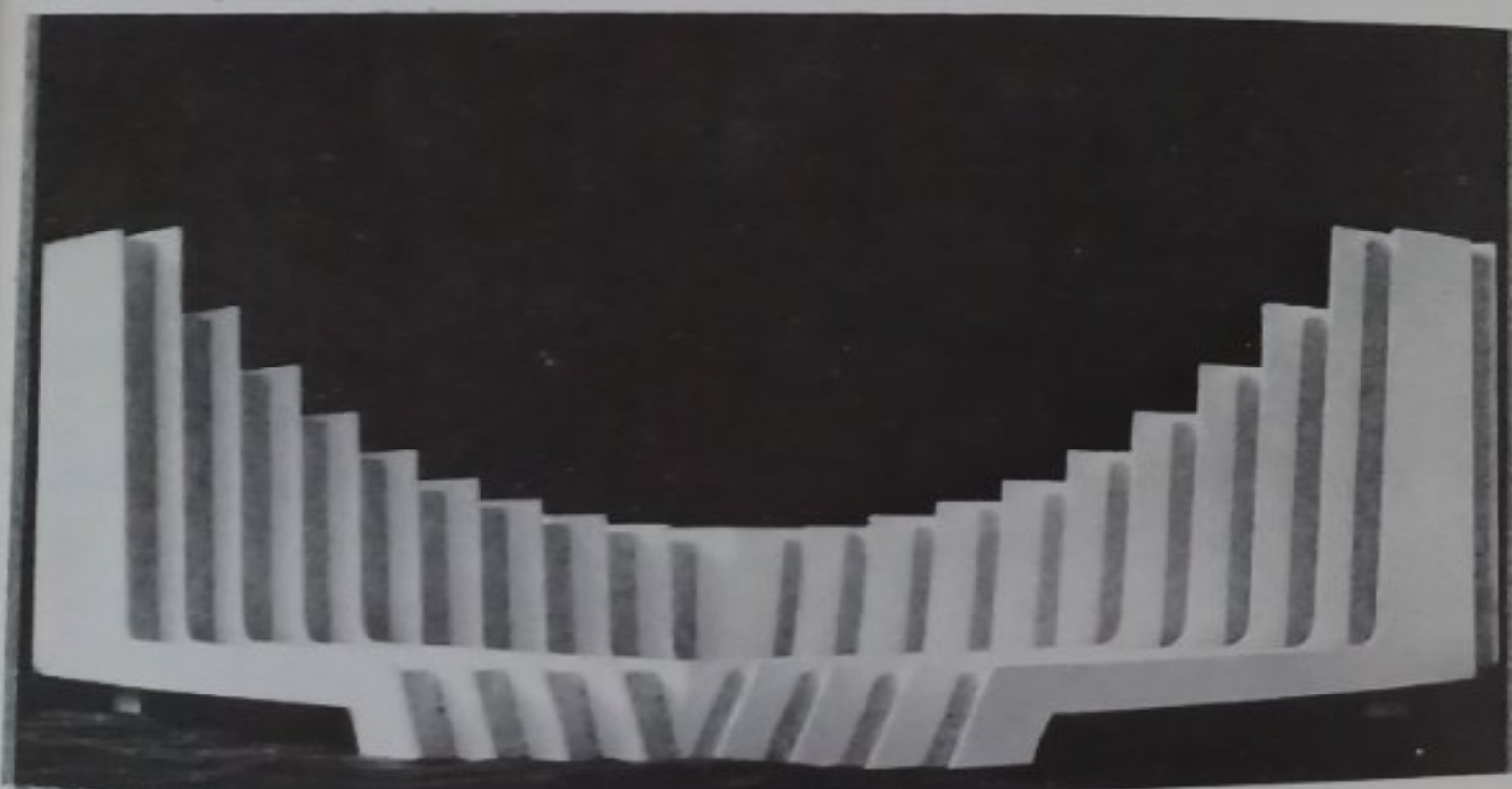
Ako su Mitrovica, Prilep, Kruševac, Jasenovac spomenici u pejzažu, nedeljivi od sunca, magle, vode, trave – ovo je spomenik gradskog pejzaža i prostora, Spomenik i grad gledaju se oči u oči. Brdo se otvorilo, optočilo se kamenim prepletima i starim pločama skinutim sa dotrajalih krovova. Nadimljena ploča sa mostarskih kuća, ona što je pokrivala tolike muke i radosti, osveštala se, dobila je pravo simbola, pravo na večnost. Ove ploče prepliću se i preteču se sa drugim, bogatijim, smelijim kamenim šarama, ispisuju se nemušto, ali zvučno pismo ornamenta, kao i na starim mostarskim zdanjima. Najzad, ako je u ovu čutljivu i zvonku teksturu kamena i ornamenta trebalo uklesati neke znake, bili bi to, bez dvoumljenja, znaci sunca, meseca i zvezda. Kosmički simboli otvaraju pred nama čudna prostanstva ka kojima je čovek oduvek težio, tražio se u njima, pomerao je stalno prema njima granice svojih oduševljenja i saznanja.

I tako je ispalo nešto, što je, bar na prvi pogled – i paradoksalno. Ovaj Spomenik koji u sebi nosi mrtve – vedar je i razdragan. Čovek silazi niz njegove rampe, vraća se u grad sa verom u vrednosti života, ponet večnim, konačnim težnjama čovekovih stremljenja. Nije li bila velika ideja vodilja omladine koja je davala svoje živote – baš ta vera u snagu čovekovih osećanja i čovekove pameti? Graditelj Spomenika vrlo bi voleo da se svaki posetilac spusti u grad sa osećanjem ohrabrenja.

Graditelj ne treba mnogo da govori o svome delu. Ako delo samo ne govori, reči graditelja su uzaludne. Dela stoje, graditelji odlaze. Kako će ovu građevinu tumačiti generacije posle nas? Šta će u njoj videti, šta će doživljavati? Hoće li im ona štogod reći? Hoće li razgovarati posetioци i građevina, onako kao što se danas, reklo bi se, već pomalo razgovaraju?

Moguće su brojne asocijacije, razna domišljanja. Hoće li i deca naše dece videti u ovom Spomeniku sliku nekog čudnog ponosnog i humanog grada, dignutog kao fatamorgana negde između neba i zemlje? I hoće li u njemu prepoznati svoj grad u jednom davnom, ponosnom i teškom vremenu kada je najteže od svega bilo biti i ostati čovek? Ne bez izvesnog straha, ali ne i bez odlučnosti, graditelj bi kratko odgovorio: da, prepoznaće se i grad i čovek, sretaće se dok je čoveka i grada.

Bogdan BOGDANOVIĆ

Maketa objekta Muzeja revolucije i natkrivenog trga sa zenitalnim osvetljenjem. Objekat, inače, predstavlja završno platno kojim se zaokružuje cjelina Partizanskog spomenika u Mostaru. (Svojom simbolikom objekat asocira na vječni plamen.) Prostor između ovog objekta i izgrađene faze Spomenika ispunjavaće manifestacioni Trg žrtava fašizma. Na taj način sjediniće se obje faze Spomenika u jedinstvenu funkcionalnu i prostornu cjelinu. Idejni projekt II faze povjeren je Nedimu Džudži.

POGINULI MLADIĆI I DEVOJKE

Koliko je stara planina
Velež planina
i jezero zeleno, Boračko,
nikad ih draži brđani pohodili nisu.

Po kamenju se prosipao
smeh dečaka, usred juriša,
po kamenju se prosipao
smeh devojaka, usred juriša.

Zato ih zavoleše
i Velež, stara planina,
i jezero zeleno, Boračko,
pa im predački zatvoriše oči
pod jelama, pod jasenjem.

Svakog dana ja bih s njima da se razgovaram,
da mi kažu
bole li ih mrtve ruke bez pušaka,
bole li ih mrtve usne bez osmeha.
1960.

Svetislav MANDIĆ

Mostar je pred drugi svjetski rat imao osamnaest hiljada stanovnika, a u narodnooslobodilačkom ratu aktivno je učestvovalo blizu šest hiljada, svaki treći stanovnik.

Mostar je u narodnooslobodilačkom ratu dao preko sedamsto i pedeset palih boraca, uglavnom mladića i djevojaka, trinaest narodnih heroja, i više od hiljadu žrtava fašističkog terora.

Svaki deseti Mostarac nije dočekaio slobodu.

Sjećanja ljudi, objavljena literatura i sačuvana dokumentacija o gradnji Partizanskog spomenika u Mostaru, prije svega, ukazuju da su Mostarci odmah poslije oslobođenja počeli da razmišljaju kako da uvijekječe svoje drugove poginule u narodnooslobodilačkom ratu.

U to doba širom naše zemlje podiže se veliki broj memorijalnih spomenika, pa na osnovu uvida, u Mostaru se na tu temu sve češće vode javne rasprave.

Na inicijativu Džemala Bijedića¹, Mostarci odlučie početkom 1959. da projekat za Spomenik povjere već afirmiranom graditelju Bogdanu Bogdanoviću, arhitekti iz Beograda.

Ideja da se na Bijelom brijegu gradi Spomenik dobrim je dijelom kolektivna, zapisao je graditelj. »Želja nam je bila da se grad vidi sa Spomenika.«

Dok je graditelj u Beogradu radio na skicama i crtežima, u Mostaru je 1960. donesena odluka Skupštine opštine da se podigne Spomenik. Radovi su povjereni Preduzeću za parkove i nasade.

Ovdje treba ukazati na jednu, danas poznatu, osobenost i karakteristiku graditelja Bogdana Bogdanovića. Dugo skicira i crta ispitujući svaki detalj, a na gradilište dođe sa dijagramom koji sugestivno objašnjava riječima. Tek tu, na gradilištu, pravu ideju definiše u dodiru sa klesarima i materijalom.

Pripremni radovi su otpočeli u oktobru 1960.

Zvanično 1. decembra 1960. počeo je težak dvoboj sa

Bijelim brijegom, od bušenja i miniranja brda do podizanja nasipa. Društveno-političke organizacije Mostara učinile su da je grad jedinstven u svom doprinosu za Spomenik. Značajno je učešće radnih organizacija u novčanim sredstvima, građevinskom materijalu i transportu. Mostarci su Spomenik gradili iz ljubavi.

Neimar Bogdan Bogdanović s poštovanjem ističe, da je Džemal Bijedić bio jedan od istrajnih organizatora, da se ostvari projekat Spomenika.

Iskopano je i odvezeno 11.000 kubnih metara zemlje, podignuto 4.750 kubnih metara nasipa i u zidove ugrađeno 1.300 kubnih metara betona. Otpočelo je oblaganje zidova kamenom. Završena je drenaža tako da je voda odvedena izvan zidova Spomenika. Urađena je i statika velikog frontalnog zida na kome je ugrađen »kosmos«.

Iz Dračeva kod Čapljine dotjerano je 1.647 kubnih metara kamena. Počinje klesanje 12.000 komada profilisanih kvadera (finih, geometrijski isklesanih komada).

Obradeni detalji od kamena su deponovani, jer su radovi na Spomeniku prekinuti od 30. aprila 1963. do 15. maja 1964.

Omladina je dobrovoljnim radom pošumila širu zonu oko Spomenika.

Do svečanog otvaranja Spomenika 25. septembra 1965. u oblaganje zidova utrošeno je 12.000 kamenih detalja i 1.193 kvadratna metra kamenih ploča sa starih mostarskih kuća. Postavljeno je 810 ploča u vidu presječenog stabla. U pokrivanje staza utrošen je 871 kvadratni metar kaldrme ili preko 87.000 oblutaka iz Neretve.

Zanimljivo je pomenuti da površina Spomenika u konturama zidova iznosi 5.276 kvadratnih metara, a površina uz objekat zajedno sa fontanom 15.150 kvadratnih metara, dok se park-šuma u široj zoni prostire na daljnjih 20.000 kvadratnih metara.

Na samom Spomeniku pod travom je 5.345 kvadratnih metara, od čega je na šest terasa 1.326 kvadratnih metara. Cvjetna površina iznosi 2.950 kvadratnih metara.

Partizanski spomenik u Mostaru dostojno simbolizuje borbu ovoga kraja. Da bi se to postiglo, trebalo je smišljeno i umješno ukomponovati i objediniti: i kamen, i vodu, i zelenilo, i svjetlost, i sve što je karakteristično za Mostar.

Partizanski spomenik u Mostaru zahvata obiman prirodni kompleks, prostire se na podnožju brda u samom gradu i na svoj način dominira gradom. Spomenik se vidi iz grada i, posebno, grad sa Spomenika.

Spomenik je sagrađen od kamena i nigdje se ne primjećuje drugi materijal. Ugrađen je veliki broj kamenih ploča sa starih mostarskih kuća u kakvim su živjeli borci, a obluci iz Neretve, poput saga, prekrivaju svaku stazu Spomenika.

Naročito je uspjela povezanost Spomenika sa predjelom, jer se ne zna kad prestaje kamen a gdje počinje priroda.

Ulaz u Spomenik stiješnjen je, strm i krivudav, poput kanjona nemirne planinske rijeke. Po mnogo čemu podsjeća na kanjone herojske Neretve i legendarne Sutjeske, gdje su borci junački ginuli.

Kad posjetilac pođe prvom serpentinom, naslućuje da se u centralnom dijelu Spomenika uzdižu planinski vrhovi, sure i strme hercegovačke hridi. Uz te klance su, s jedne strane, prostori koji podsjećaju na narodne zbjegove i teške tamnice, a, s druge, kroz vrata s lukovima, karakterističnim za arhitekturu ovog kraja, vidi se novi Mostar.

Ratna zastava simbolizuje u Spomeniku sahranjene borce – ratnike, ljude koji su položili živote za slobodnu budućnost svoga naroda.

Osnovni dio Spomenika ili njegov gornji sklop, čijih se šest terasa dižu jedna nad drugom, poput bregova, završava motivom kruga i velikim štitom, nazvanim »kosmos«, koji predstavlja krajnji cilj čovječanstva. Jer, osnovna je suština naše revolucije humanost, vjera u ljudsku misao i njenu snagu, u vječiti progres čovjeka.

Objašnjenja su napisana na osnovu uvida u dosad objavljene tekstove o Spomeniku.

Grob neznanog partizana u hercegovačkom kamenjaru.

Partizanska majka.

ONI SU POBIJEDILI SMRT

Dugogodišnja revolucionarna borba i iskustvo radničkog pokreta, snaga i uticaj Komunističke partije s drugom Titom na čelu, spremnost i sposobnost komunista da organizuju i pvedu oružanu borbu protiv fašističkog okupatora i domaćih izdajnika, učinili su da se Mostar odmah opredijeli za narodnooslobodilački pokret Jugoslavije.

Svjestan da se tom borbom ne istjeruje samo okupator iz naše zemlje, već da borba istovremeno predstavlja odlučujuću bitku i za promjenu društvenog sistema, bitku za socijalističko društvo, Mostar se povezao u jedinstven borbeni front i ostao cijelog rata značajno i čvrsto revolucionarno uporište.

Radnici, intelektualci i seljaci svrstali su se zbratimljeni u redove revolucije bilo kao ilegalni radnici u gradu ili kao borci Mostarskog bataljona i drugih partizanskih odreda i brigada Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Zbog toga su hapšeni, protjerivani u logore, strijeljani, vješani, masakrirani, ili su herojskom smrću ponosno ginuli na ratištima. Ovi ljudi, dali su svoj život za novi zajednički život u samoupravnoj socijalističkoj zajednici, zemlji ravnopravnih i zbratimljenih naroda i narodnosti Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

A Nikola M. ABRAMOVIC
 Mihajlo M. AHAC
 Dimitrije Đ. AJVAZ
 Ljuban M. AJVAZ
 Aleksandar M. ALAGIĆ
 Marko ALAGIĆ
 Munta S. ALIĆ
 Ibrahim O. ALIKALFIĆ
 Mustafa H. ALIKALFIĆ
 Mustafa M. ALIKALFIĆ
 Herman A. ALTKORN
 Ivan J. AMBROŽ
 Jovo Č. ANDRIĆ
 Mara R. ANDRIĆ
 Mirko V. ANDRIĆ
 Alija S. ARAP
 Enver S. ARPADŽIĆ
 Nedžad M. ARPADŽIĆ
 Boro U. AVDALOVIĆ
 Mladen U. AVDALOVIĆ
 Radmila U. AVDALOVIĆ
 B Miho S. BABIĆ
 Nijaz A. BAJAT
 Nijaza A. BAJAT
 Zdravko I. BAJIĆ
 Žarko I. BAJIĆ
 Hajrudin A. BAJRIĆ
 Angijet H. BAJROVIĆ
 Muhamed S. BAKAMOVIĆ
 Sofija S. BAKARIĆ
 Boro N. BALAĆ
 Đordo N. BALAĆ
 Natko N. BALAĆ
 Slavko N. BALAĆ
 Mirzo A. BALIĆ
 Mustafa A. BALIĆ
 Mladen D. BALORDA, narodni heroj
 Vasilije D. BALORDA
 Fatima O. BALTA
 Baldo BASARIĆ
 Berima S. BAŠAGIĆ
 Hajrija M. BAŠAGIĆ
 Mehmed M. BAŠAGIĆ
 Muhidin M. BAŠAGIĆ
 Slavko Š. BAŠIĆ
 Karlo V. BATKO, narodni heroj
 Safet S. BATLAK
 Filip I. BEGIĆ
 Hivzija V. BEGOVIĆ
 Osman R. BEGOVIĆ
 Hivzo A. BEHRAM

1905. Dabar
 1924. Mostar
 1920. Mostar
 1907. Mostar
 1923. Gospić
 Nevesinje
 1922. Mostar
 1920. Mostar
 1905. Mostar
 1920. Mostar
 1902. Mostar
 Jesenice
 1924. Pijesci
 1924. Pijesci
 1918. Pijesci
 1926. Mostar
 1917. Mostar
 1926. Mostar
 1913. Korita, Gacko
 1923. Nevesinje
 1917. Mrkonjić-Grad
 1921. Malo Polje
 1923. Mostar
 1925. Mostar
 1924. Bileća
 1922. Bileća
 1927. Mostar
 1923. Mostar
 1924. Mostar
 1924. Beograd
 1915. Vrlika
 1916. Benkovac
 1912. Benkovac
 1914. Sinj
 1912. Mostar
 1922. Mostar
 1921. Mostar
 1923. Mostar
 1922. Mostar
 1923. Nevesinje
 1920. Nevesinje
 1923. Nevesinje
 1918. Nevesinje
 1912. Mostar
 1907. Sarajevo
 1925. Mostar
 1911. Kruševo
 1918. Trebinje
 1918. Kokorina
 1919. Stolac

1941. Jasenovac
 1943. Krekovic
 1941. Caprag
 1941. Lepoglava
 1943. Bijela
 1941. Mostar
 1945. Jasenovac
 1942. Borci
 1945. Jasenovac
 1943. Prozor
 1941. Jasenovac
 1941. Čitluk
 1942. Bratač
 1945. Konjic
 1945. Kiseljak
 1944. Bradina
 1943. Drvar
 1944. Stara Gradiška
 1942. Zagoričani
 1941. Svilajnac
 1942. Rilje
 1945. Ivan-Sedlo
 1942. Potoci
 1944. Lisičići
 1941. Mostar
 1941. Mostar
 1944. Mostar
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. Trohtajm
 1944. Stara Gradiška
 1943. Doli
 1941. Mostar
 1943. kod Niša
 1941. Lepoglava
 1945. Jasenovac
 1945. Jasenovac
 1943. Ovojci
 1941. Kraljevo
 1945. Jasenovac
 1943. kod Gacka
 1945. Jasenovac
 1943. Stara Gradiška
 1942. Bišina
 1943. Konjic
 1943. kod Splita
 1943. Konjic
 1944. Nevesinje
 1945. Ivan-Sedlo
 1943. Konjic
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. Arslanagića-Most

Ljubo A. BEKAVAC
 Danilo M. BERBEROVIĆ
 Dr Berta J. BERGMAN
 Jusuf H. BIJAVICA
 Salko H. BIJAVICA
 Salko B. BIJEDIĆ
 Fadil Š. BILAL
 Zlatko Š. BILAL
 Ešrefa O. BILIĆ
 Šamila O. BILIĆ
 Salko S. BIŠČEVIĆ
 Darinka F. BITANGA
 Nedo R. BITANGA
 Rade A. BITANGA
 Mustafa A. BJELAVAC
 Mustafa A. BOBIĆ
 Slobodan BOGDANOVIĆ
 Đorđe S. BOROZAN
 Mirko Đ. BOROZAN
 Ramo M. BOŠKAILO
 Mehmed A. BOŠNJIĆ
 Šefik A. BOŠNJIĆ
 Ljubo B. BREŠAN, narodni heroj
 Ahmet M. BRKIĆ
 Fatima M. BRKIĆ
 Hamdija M. BRKIĆ
 Hivzija M. BRKIĆ
 Osman M. BRKIĆ
 Ramiza M. BRKIĆ
 Remzija M. BRKIĆ
 Ivo F. BRONZOVIĆ
 Tonči F. BRONZOVIĆ
 Leo F. BRUK, narodni heroj
 Mladen F. BRUK
 Hasan A. BUBIĆ
 Mahmut J. BUČUK
 Sidika H. BUČUK-HADŽIĆ
 Adem I. BUĆ, narodni heroj
 Seid M. BUKOVAC
 Mustafa H. BULJKO
 Omer M. BULJUBAŠIĆ
 Salko J. BURIĆ
 Šerif J. BURIĆ
 C Salko O. CRNOMEROVIĆ
 Tomo L. CVIJETIĆ
 Marijan A. CVITKOVIĆ
 Slavko S. CVITKOVIĆ
 Č Križan I. ČAVAR
 Šaćir I. ČELEBIĆ
 Esad S. ČERKIĆ
 Muhamed S. ČERKIĆ

1919. Mostar
 1925. Mostar
 1894. Blažuj
 1899. Mostar
 1919. Mostar
 1903. Gacko
 1924. Vitina
 1927. Vitina
 1923. Mostar
 1921. Mostar
 1920. Mostar
 1891. Mostar
 1918. Mostar
 1891. Mostar
 1897. Mostar
 1912. Mostar
 1922. Mostar
 1923. Mostar
 1921. Mostar
 1925. Podvelež
 1911. Mostar
 1914. Mostar
 1913. Dubrovnik
 1924. Mostar
 1916. Mostar
 1921. Mostar
 1919. Mostar
 1915. Mostar
 1926. Mostar
 1922. Mostar
 1920. Brač
 1923. Brač
 1911. Dubrovnik
 1928. Mostar
 1914. Mostar
 1918. Trebinje
 1920. Mostar
 1914. Mostar
 1922. Ljubuški
 1915. Mostar
 1921. Mostar
 1917. Stolac
 1922. Stolac
 1918. Kružanj
 1910. Nevesinje
 1921. Polog
 1914. Polog
 1905. Polog
 1922. Mostar
 1926. Mostar
 1919. Mostar

1944. Kula
 1944. Čičevo
 1945. Jasenovac
 1944. Grušča
 1942. Prozor
 1945. Sarajevo
 1945. Cazin
 1944. Zagreb
 1943. Mišljen
 1943. Mostar
 1944. Travnik
 1943. Mostar
 1943. Malo Polje
 1941. Lepoglava
 1941. Lepoglava
 1945. Sarajevo
 1941. Mostar
 1943. Žuglići
 1942. Viduša
 1945. Kiseljak
 1945. Sarajevo
 1943. Sutjeska
 1943. Ovojci
 1944. Nevesinje
 1943. Stara Gradiška
 1943. Sutjeska
 1942. Bijela
 1944. Grušča
 1945. Bihać
 1945. Ostrožac
 1944. Stara Gradiška
 1945. Slovenija
 1943. Čelebići
 1945. Mostar
 1943. Bijela
 1944. Stara Gradiška
 1945. Stara Gradiška
 1943. Sarajevo
 1942. Jasenovac
 1943. Kamena
 1944. Grušča
 1944. Busovača
 1944. Kula, Čičevo
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. kod Blagaja
 1945. Slovenska Bistrica
 1945. Slovenska Bistrica
 1945. Gospić
 1943. Ovojci
 1944. Zagreb
 1942. Zaborani

Jusuf M. ČEVRO, narodni heroj
 Enver S. ČUČAK
 Salko S. ČUKUR
 Dušan S. ČULAJEVIĆ
 Č Adil A. ČATIĆ
 Hivzija M. ČATIĆ
 Mugdim A. ČATIĆ
 Miladin M. ČEČEZ
 Mehmed M. ČEMAL
 Mubera M. ČEMALLOVIĆ
 Muhamed O. ČEMALLOVIĆ
 Mustafa A. ČEMALLOVIĆ, narodni heroj
 Omer A. ČEMALLOVIĆ
 Ahmet A. ČIŠIĆ
 Alija S. ČIŠIĆ
 Dragi S. ČIŠIĆ
 Husref H. ČIŠIĆ
 Ibrahim M. ČIŠIĆ
 Ibrahim S. ČIŠIĆ
 Mithad H. ČIŠIĆ
 Mujo S. ČIŠIĆ
 Nazif M. ČIŠIĆ
 Remzija S. ČIŠIĆ
 Safet A. ČIŠIĆ
 Nikola R. ČORIĆ
 Žarko R. ČORLUKA
 Desimir K. ČUK
 Mehmed A. ČUMURIJA
 Ekrem O. ČURIĆ
 Omer V. ČURIĆ
 Radomir N. ČURKOVIĆ
 D Ikonija J. DABARČIĆ
 Enver S. DADIĆ
 Anđelko Đ. DAKIĆ
 Rafo S. DANON
 Čamil S. DELIĆ
 Džemal S. DELIĆ
 Nazif A. DELIĆ
 Zemka H. DELIĆ
 Dževad M. DEMIROVIĆ
 Munevera M. DEMIROVIĆ
 Muzafer H. DERONJA
 Hakija A. DERVIŠKADIĆ
 Šefkija A. DERVIŠKADIĆ
 Afan S. DIZDAR
 Ahmet A. DIZDAR
 Hasan A. DIZDAR
 Hamdija S. DIZDAREVIĆ
 Ibro I. DIZDAREVIĆ
 Aleksandar M. DOBRIĆ
 Janko R. DOŠLO

1914. Mostar
 1921. Mostar
 1922. Mostar
 1904. Mostar
 1924. Mostar
 1917. Mostar
 1921. Mostar
 1919. Mostar
 1929. Mostar
 1920. Mostar
 1923. Mostar
 1923. Mostar
 1919. Mostar
 1888. Mostar
 1920. Mostar
 1922. Mostar
 1909. Mostar
 1923. Mostar
 1920. Mostar
 1924. Mostar
 1911. Mostar
 1921. Mostar
 1923. Mostar
 1928. Mostar
 1926. Prigradani
 1921. Pijesci
 1906. Mostar
 1910. Mostar
 1927. Mostar
 1923. Humilišani
 1925. Jajce
 1922. Nevesinje
 1916. Mostar
 1920. Nevesinje
 1913. Mostar
 1920. Mostar
 1921. Mostar
 1909. Mostar
 1918. Mostar
 1927. Mostar
 1927. Mostar
 1924. Mostar
 1920. Nevesinje
 1922. Nevesinje
 1921. Mostar
 1905. Mostar
 1912. Mostar
 1923. Mostar
 1923. Mostar
 1924. Mostar
 1924. Vrapčići

1941. Mostar
 1942. Bijelo Polje
 1943. Sutjeska
 1944. Stara Gradiška
 1943. Doli
 1942. Bijele Vode
 1942. Mostar
 1941. Lepoglava
 1945. Sarajevo
 1944. Jasenovac
 1945. Buna
 1943. Mostar
 1943. Sutjeska
 1944. Mostar
 1943. Mostar
 1945. Jesenice
 1942. Viduša
 1944. Dahau
 1943. Mudrike
 1943. Sutjeska
 1943. Hutovo
 1942. Ratkamen
 1942. Bijela
 1945. Lašva
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. Lokve
 1943. Sutjeska
 1945. Sarajevo
 1943. Mostar
 1944. Čepovan
 1944. Glamoč
 1944. Sarajevo
 1945. kod Jajca
 1941. Mostar
 1942. Nevesinje
 1945. Jasenovac
 1943. Ovojci
 1944. Dahau
 1945. Sarajevo
 1945. Ljubljana
 1943. Mostar
 1943. Ovojci
 1943. Sutjeska
 1943. Fojnica
 1944. Doljani
 1942. Norveška
 1944. Trusina
 1943. Ovojci
 1942. Bijela
 1944. Zagreb
 1945. Pazarić

Alija J. DRAČE
 Džemal O. DRAGNIĆ
 Ahmet H. DRLJEVIĆ
 Meho S. DRLJEVIĆ
 Salko H. DUGALIĆ
 Šefko H. DUGALIĆ
 Hajrudin M. DVIZAC
 DŽ Ibrahim A. DŽAFEROVIĆ
 Nazif A. DŽEPO
 Vinko I. DŽIDIĆ
 Fatima A. DŽINOVIĆ
 Muhamed DŽUDŽA
 D Mahmut I. ĐIKIĆ
 Zehra J. ĐILITVIĆ
 Salko ĐONKO
 Ahmet O. ĐOZLIĆ
 Esad O. ĐOZLIĆ
 Atif A. ĐUKIĆ
 Ibrahim H. ĐUKIĆ
 Mehmed J. ĐUKIĆ
 Omer H. ĐUKIĆ
 Ramiza J. ĐUKIĆ
 Salem M. ĐUKIĆ
 Salih J. ĐUKIĆ
 Danilo M. ĐURASOVIĆ
 Novica M. ĐURASOVIĆ
 E Abduselam M. ELEZOVIĆ
 Esad S. ELEZOVIĆ
 Ramiza A. ELEZOVIĆ
 Zijo S. ELEZOVIĆ
 Evald S. ERLIH
 F Omer M. FAZIL
 Hatidža A. FAZLINOVIĆ
 Džemal M. FEJIĆ
 Esad M. FEJIĆ
 Ešref M. FEJIĆ
 Samija M. FEJIĆ-KRAJINA
 Šefko M. FEJIĆ
 Jerko N. FERTILIO
 Osman S. FETIĆ
 Ramiza R. FORIĆ
 Asim H. FRENJO
 Rifat H. FRENJO, narodni heroj
 Ibro M. FRKO
 G Mitar S. GAČIĆ
 Branko N. GAŠIĆ
 Vaso R. GAŠIĆ
 Stevo U. GATALO
 Imšir I. GIGIĆ
 Mirko M. GLAVAŠ
 Mustafa S. GLAVOVIĆ

1922. Mostar
 1920. Mostar
 1922. Mostar
 1907. Blagaj
 1925. Mostar
 1920. Mostar
 1914. Mostar
 1920. Gacko
 1924. Mostar
 1913. Mostar
 1925. Mostar
 1905. Mostar
 1916. Mostar
 1925. Mostar
 1923. Mostar
 1918. Mostar
 1924. Mostar
 1922. Mostar
 1923. Mostar
 1921. Mostar
 1925. Mostar
 1919. Mostar
 1917. Mostar
 1926. Mostar
 1927. Raštani
 1922. Raštani
 1924. Mostar
 1924. Mostar
 1926. Mostar
 1913. Mostar
 1909. Mostar
 1922. Mostar
 1912. Mostar
 1917. Mostar
 1923. Mostar
 1909. Mostar
 1915. Mostar
 1925. Mostar
 1923. Jare
 1924. Nevesinje
 1920. Mostar
 1923. Mostar
 1923. Mostar
 1922. Žitomislići
 1923. Bačevići
 1913. Bačevići
 1921. Potoci
 1890. Mostar
 1920. Hodbina
 1905. Mostar

1943. Kamena
 1941. Glavatičevo
 1942. Šibenik
 1944. Jasen
 1945. Sarajevo
 1943. Bijela
 1944. Zenica
 1942. Dramiševo
 1943. Kamena
 1942. Mamula
 1945. Pazarić
 1941. Sarajevo
 1941. Kifino Selo
 1943. Jablanica
 1944. Dreževica
 1944. Jasenica
 1945. Trst
 1944. Grušća
 1943. Ovojci
 1943. Ljubomir
 1943. Ovojci
 1943. Sutjeska
 1944. Zenica
 1943. Borei
 1945. Konjic
 1945. Odžak
 1943. Ovojci
 1945. Jasenovac
 1945. Bihać
 1945. Sarajevo
 1945. Sarajevo
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. Ostrožac
 1945. Čapljina
 1943. Đajići
 1944. Jasenovac
 1942. Sipnica kod Bileće
 1944. Trebinje
 1944. Razići
 1943. Mostar
 1943. Porim
 1943. Sutjeska
 1942. Mrkonjić-Grad
 1944. Trusina
 1943. Sutjeska
 1942. Vrdolje
 1942. Potoci
 1941. Lepoglava
 1944. Kamena
 1945. Sarajevo

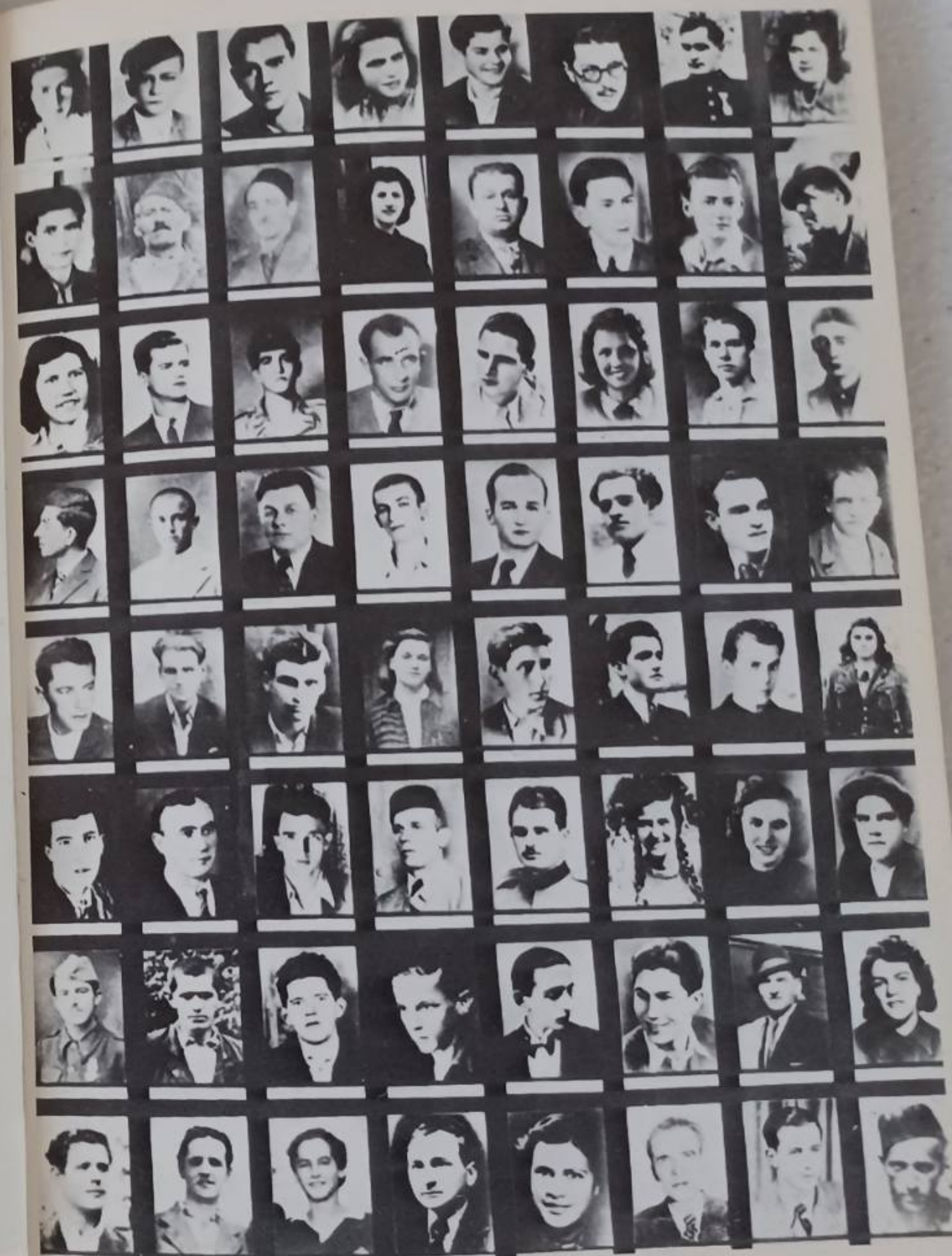
Salko O. GLAVOVIĆ
 Radojka R. GNJATIĆ-IVANIŠEVIĆ
 Anđelko E. GOATTI
 Novica M. GOLO
 Ranko Š. GOLO
 Kasim S. GOLOŠ
 Mujo H. GOLOŠ
 Mujo M. GOLOŠ
 Omer A. GOLUBIĆ
 Halil H. GOSTO
 Milan S. GOVEDARICA
 Salko M. GOZO
 Osman D. GREBO
 Avdo A. GUŠIĆ

H Emina H. HAČAM
 Mithad H. HAČAM, narodni heroj
 Nedžad H. HAČAM
 Čamil M. HADŽAJLIĆ
 Nusret M. HADŽIĆ
 Rizah S. HADŽIMAHMUTOVIĆ
 Kemal A. HADŽIMAHOVIĆ
 Ibrahim A. HADŽIMUSIĆ
 Ahmet O. HADŽIOMEROVIĆ
 Jusuf A. HADŽIOMEROVIĆ
 Muhamed M. HADŽIOMEROVIĆ
 Arif S. HADŽISELIMOVIĆ
 Hasan I. HAJDO
 Hilmija A. HAKALO
 Muhamed O. HOJLAŠ
 Rudolf HROZNIČEK
 Mujo I. HUBANA
 Velija O. HUJDUR
 Esad M. HUMO
 Mustafa M. HUMO
 Alija M. HUSAGIĆ
 Omer A. HUSIĆ
 Alija I. HUSKOVIĆ
 Meho I. HUSKOVIĆ
 Mustafa I. HUSKOVIĆ
 Nazif S. HUSKOVIĆ
 Meho S. HUSNIĆ
 Šerif R. HUSREFOVIĆ

I Smajo M. IBRULJ
 Gavriilo A. ILIĆ
 Franjo F. INTIHAR
 Enes M. ISIĆ
 Huso D. ISIĆ
 Meho S. ISIĆ
 Omer O. ISIĆ
 Salih R. ISLAMOVIĆ
 Milan R. IVANIŠEVIĆ

1895. Kutli-Livač
 1918. Mostar
 1893. Mostar
 1921. Bačevići
 1926. Mostar
 1928. Blagaj
 1921. Vranjevići
 1922. Blagaj
 1921. Mostar
 1925. Gnojnice
 1907. Mostar
 1908. Mostar
 1921. Mostar
 1922. Mostar
 1918. Bratunac
 1917. Bratunac
 1920. Lukavac
 1907. Mostar
 1916. Mostar
 1920. Mostar
 1912. Mostar
 1920. Mostar
 1914. Mostar
 1918. Mostar
 1924. Mostar
 1910. Mostar
 1920. Mostar
 1921. Mostar
 1904. Mostar
 1916. Humilišani
 1912. Mostar
 1925. Mostar
 1910. Mostar
 1914. Blagaj
 1924. Kružanj
 1924. Mostar
 1905. Mostar
 1917. Mostar
 1926. Mostar
 1920. Mostar
 1921. Mostar
 1922. Ljubuški
 1922. Mostar
 1909. Zagreb
 1928. Mostar
 1915. Gnojnice
 1915. Gnojnice
 1925. Gnojnice
 1910. Prozor
 1921. Nevesinje

1945. Kutli-Livač
 1944. Ovojci
 1943. Ovojci
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. Vilenjaci
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. Gnjilo Brdo
 1945. Logatec
 1943. Sutjeska
 1945. Ostrožac
 1941. Mostar
 1944. Sarajevo
 1943. Sutjeska
 1943. Sutjeska
 1943. Sutjeska
 1942. Konjuh
 1942. Glavatičevo
 1943. Ovojci
 1945. Sarajevo
 1943. Kamena
 1945. Ivan-Sedlo
 1943. Ostrožac
 1943. Meka Gruda, Plana
 1943. Sutjeska
 1942. Dramiševo
 1945. Jesenice
 1942. Blaca
 1943. Sutjeska
 1942. Česim
 1942. Jasenovac
 1942. Glavatičevo
 1941. Lepoglava
 1943. Dubrave
 1941. Lepoglava
 1943. Kaluder-Vode
 1945. Ilirska Bistrica
 1945. Štajerska
 1943. Ovojci
 1941. kod Nevesinja
 1943. Prozor
 1943. Sutjeska
 1941. Gornji Milanovac
 1943. Ovojci
 1944. Pohorje
 1943. Ausburg
 1945. Ivan-Sedlo
 1945. Istra
 1945. Istra
 1945. Istra
 1944. Bengazi
 1943. Travnik

Spaso D. IVANIŠEVIĆ
 Milena V. IVELJA
 Milan V. IVETIĆ
 J Eneza A. JAKIROVIĆ
 Hasan O. JAKIROVIĆ
 Safet D. JAKUPOVIĆ
 Đorđo D. JANJALIJA
 Pero D. JANJALIJA
 Luka Š. JANJIĆ
 Mila S. JANJIĆ
 Nada U. JANJIĆ
 Petar T. JANJIĆ
 Simo M. JANJIĆ
 Stojan M. JANJIĆ
 Čamila A. JELIN-DELIĆ
 Husein A. JERKOVIĆ
 Jusuf A. JERKOVIĆ
 Krsto M. JOKANOVIĆ
 Smajil A. JUGO
 Ekrem A. JUSUFOVIĆ
 K Vejsil A. KAJAN
 Branko M. KAJGO
 Slavko L. KAJGO
 Džemal A. KAJTAZ
 Husnija Š. KANJE
 Mustafa M. KANJE
 Salih S. KANJE
 Meho S. KAPIĆ
 Ahmet M. KARA
 Zdenka M. KARAČIĆ
 Izeta O. KARADŽA
 Božidar T. KARAN
 Hašmeta M. KARIĆ
 Mehmed M. KARIĆ
 Mileva I. KARIŠIK
 Asim O. KASUMAČIĆ
 Hajrudin S. KATICA
 Hilmija A. KATICA
 Ibro M. KAZAZIĆ
 Nafik S. KAZAZIĆ
 Osman O. KAZAZIĆ
 Muhamed H. KEBO
 Omer B. KLJAKO
 Anda I. KNEŽEVIĆ
 Drago D. KNEŽIĆ
 Luka D. KNEŽIĆ
 Slavko R. KNEŽIĆ
 Rizvo I. KOLIČIĆ
 Pašo M. KOLUDER
 Hana S. KOLUKČIJA
 Šefkija M. KOMADINA

1921. Ortiješ
 1928. Mostar
 1909. Mostar
 1929. Mostar
 1923. Mostar
 1927. Mostar
 1919. Mostar
 1913. Mostar
 1922. Raška Gora
 1924. Raška Gora
 1929. Mostar
 1920. Bogodol
 1924. Raška Gora
 1921. Raška Gora
 1907. Mostar
 1920. Mostar
 1925. Mostar
 1925. Malo Polje
 1919. Mostar
 1922. Mostar
 1924. Blagaj
 1924. Gubavica
 1926. Hodbina
 1912. Mostar
 1921. Mostar
 1910. Mostar
 1916. Mostar
 1922. Gubavica
 1927. Mostar
 1927. Mostar
 1910. Mostar
 1927. Mostar
 1920. Mostar
 1926. Vareš
 1924. Mostar
 1921. Mostar
 1926. Mostar
 1913. Mostar
 1921. Mostar
 Mostar
 1920. Mostar
 1912. Nevesinje
 1911. Prozor
 1922. Mostar
 1912. Mostar
 1921. Hodbina
 1924. Kokorina
 1902. Mostar
 1923. Mostar
 1907. Mostar

1945. Blažuj
 1945. Umoljani
 1942. Bijela
 1945. Sušak
 1944. Bivolje Brdo
 1943. Šurmanci
 1943. Ovojci
 1943. Ovojci
 1945. Trst
 1944. Kruševica
 1945. Ivan-Sedlo
 1945. Otok Cres
 1944. Podorašac
 1945. Ilirska Bistrica
 1944. Jasenovac
 1945. Lađevac
 1943. Sutjeska
 1945. Ivan-Sedlo
 1943. Ovojci
 1942. Janjina
 1945. Konjic
 1944. Hrgud
 1944. Rabina
 1943. Stara Gradiška
 1942. Janjina
 1942. Janjina
 1943. Dahau
 1945. Vilenjaci
 1945. Ivan-Sedlo
 1945. Bihać
 1941. Mostar
 1945. Otok Krk
 1945. Zavidovići
 1944. Mostar
 1945. Bihać
 1941. Gospić
 1944. Grušća
 1943. Ovojci
 1943. Ovojci
 1945. Kiseljak
 1942. Konjic
 1944. Jasenovac
 1942. Viduša
 1943. Šit
 1945. Ivan-Sedlo
 1945. Ivan-Sedlo
 1945. Sarajevo
 1942. Stara Gradiška
 1943. Ovojci

Mihajlo E. KON
 Mirko P. KONJEVOD
 Branko V. KOSJERINA
 Dušan S. KOSTADINOVIĆ
 Hasan O. KOTLICA
 Borivoje R. KOVAČEVIĆ
 Jefto KOVAČEVIĆ
 Mira R. KOVAČEVIĆ
 Mirko J. KOVAČEVIĆ
 Radoslav M. KOVAČEVIĆ
 Radojka S. KRČMAR
 Bosa I. KRČUM
 Hasan M. KRESO
 Hatidža M. KRESO
 Hilmiya H. KRESO
 Ismet A. KRESO
 Mustafa M. KRESO
 Ivan A. KREŠIĆ
 Jozo J. KREŠIĆ
 Salko R. KRHAN
 Ejub S. KRPO
 Husref S. KRPO
 Hasnija O. KRUŠKONJA
 Đorđe V. KUIĆ
 Ludvig I. KUJUNDŽIĆ
 Halil N. KUKO
 Omer O. KUKO
 Aleksandar T. KULJIĆ
 Jusuf M. KUPUSIJA
 Svetko S. KURTEŠ
 Veljko D. KUZMAN
 L. Suzana Š. LAKATOŠ
 Enver S. LAKIŠIĆ
 Mustafa A. LAKIŠIĆ
 Pero V. LAŽETIĆ
 Sulejman S. LEHO
 Jakov S. LEVI
 Leon A. LEVI
 Omer I. LIVNJAK
 Jovo Đ. LUČIĆ
 Alija R. LULIĆ
 LJ. Muhamed R. LJUBOVIĆ
 Mahmut A. LJUBUNČIĆ
 M. Hasan A. MACIĆ
 Hasan S. MACIĆ
 Rade M. MAJSTOROVIĆ
 Meho I. MAKSUMIĆ
 Omer A. MAKSUMIĆ
 Jusuf J. MALKOČ
 Alija M. MARIĆ
 Bajro D. MARIĆ

1924. Mostar
 1924. Mostar
 1907. Trebinje
 1908. Mostar
 1921. Mostar
 1924. Mostar
 1894. Nevesinje
 1920. Mostar
 1928. Mostar
 1919. Nevesinje
 1925. Varazdin
 1907. Mostar
 1903. Mostar
 1924. Mostar
 1900. Mostar
 1917. Mostar
 1914. Mostar
 1921. Mostar
 1914. Soviči
 1923. Gnojnice
 1922. Mostar
 1912. Mostar
 1925. Mostar
 1929. Mostar
 1918. Mostar
 1922. Prigradani
 1906. Prigradani
 1924. Mostar
 1921. Mostar
 1924. Kuti-Livač
 1924. Pijesci
 1922. Novi Sad
 1920. Mostar
 1914. Mostar
 1921. Mostar
 1921. Blagaj
 1901. Sarajevo
 1922. Sarajevo
 1921. Mostar
 1920. Hodbina
 1911. Vranjevići
 1912. Mostar
 1918. Glamoč
 1927. Prigradani
 1903. Mostar
 1913. Mostar
 1922. Kružanj
 1915. Kružanj
 1906. Mostar
 1925. Dobře
 1920. Podvelež

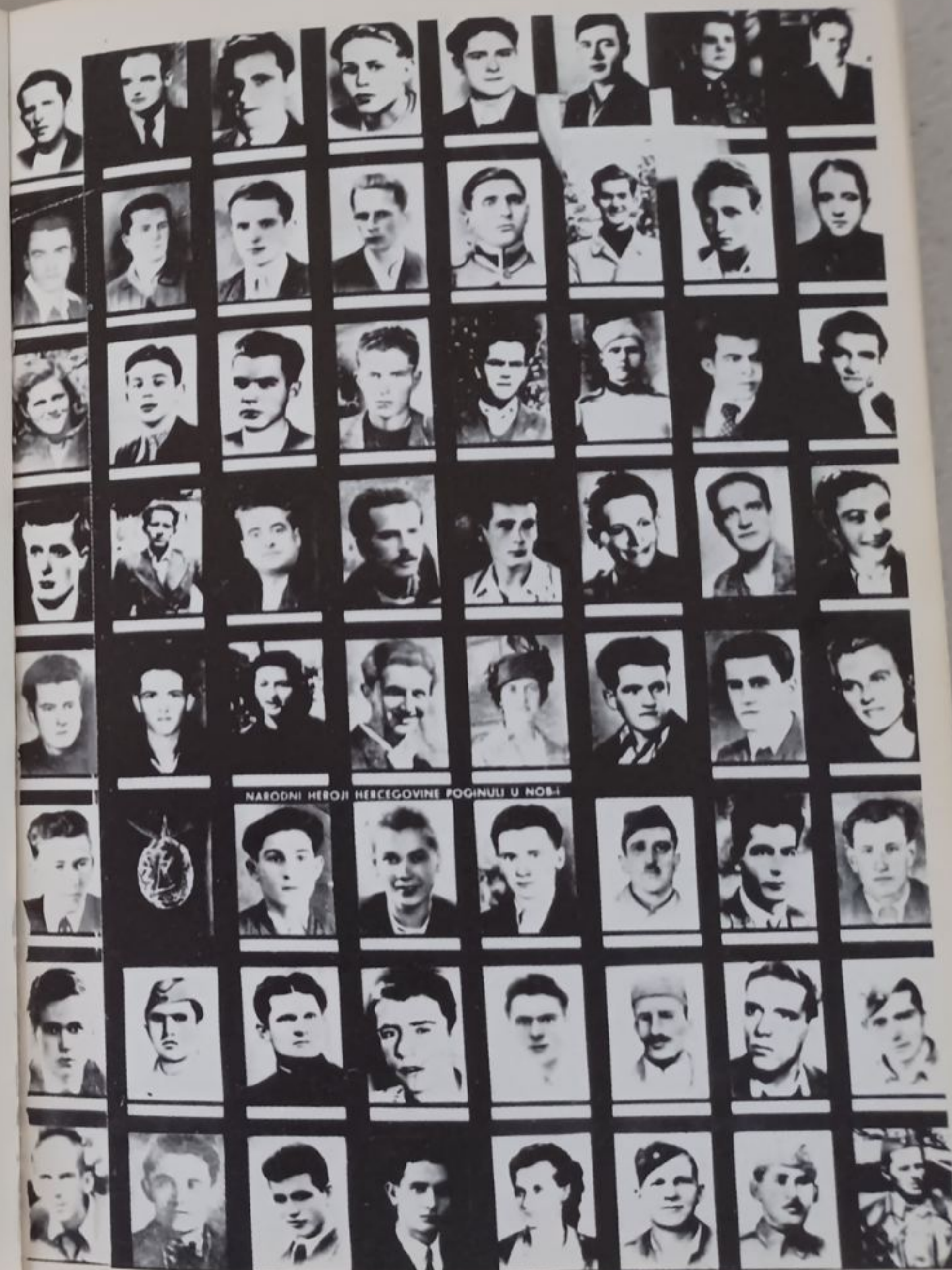
1945. kod Bihaća
 1943. Ovojci
 1942. Česim
 1942. Lipete
 1942. Pale
 1941. Mostar
 1942. Nevesinje
 1944. Aleksandrovac
 1944. Nevesinje
 1941. Svilajnac
 1943. Kočevje
 1943. Svilajnac
 1941. Lepoglava
 1945. Bihać
 1945. Zagreb
 1944. Krstac
 1943. Dramiševo
 1943. Mostar
 1945. Trst
 1945. Ostrožac
 1944. Đanići
 1942. Viduša
 1944. Mostar
 1945. Istra
 1943. Maršun
 1945. Ostrožac
 1945. Čabar
 1945. Karlovac
 1945. Sv. Katarina
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. Čvaljina
 1942. Glavatičevo
 1943. Visoko
 1943. Žuglići
 1942. Dramiševo
 1942. Jasenovac
 1941. Jasenovac
 1943. Sutjeska
 1944. Vlahović
 1944. Kamena
 1944. Vranjevići
 1944. Gacko
 1943. Bišina
 1945. Kiseljak
 1943. Mostar
 1941. Lepoglava
 1945. Ivan-Sedlo
 1943. Dolovi
 1943. Ovojci
 1945. Bihać
 1945. Ivan-Sedlo

Dr Zvonko MARIĆ
 Žarko Đ. MARIĆ
 Franjo N. MARKIĆ
 Pero J. MARKULIN
 Husein H. MASLIĆ
 Remzija O. MASLO
 Desa R. MASTILOVIĆ
 Dragutin R. MASTILOVIĆ
 Ante N. MATIĆ
 Ljubo I. MATKOVIĆ
 Milan G. MATKOVIĆ
 Mirko R. MATRAK
 Nikola M. MATRAK
 Risto J. MATRAK
 Tomo V. MEDAN
 Rudolf F. MEDVEŠEK
 Mira I. MEDVEŠEK
 Alija I. MEHIĆ
 Esad A. MEHIĆ
 Osman S. MEHIĆ
 Zajko Š. MEHIĆ
 Đulsa O. MEHMEDOVIĆ
 Ahmet D. MEMIĆ
 Omer M. MESIHOVIĆ
 Svetko J. MIČEVIĆ
 Milorad M. MIČIĆ
 Staka J. MIČKOVIĆ
 Dr Ivica J. MILAKOVIĆ
 Ismet M. MILAVIĆ
 Mustafa F. MILAVIĆ
 Salko S. MILAVIĆ
 Marica M. MILETIĆ
 Mile Z. MILETIĆ
 Pava J. MILETIĆ
 Zvonko N. MILETIĆ
 Danilo R. MILIČEVIĆ
 Krunoslav R. MILIČEVIĆ
 Nikola M. MILIČEVIĆ
 Risto V. MILIČEVIĆ
 Sreten MILJAK
 Mustafa F. MIRICA
 Esad J. MIŠIĆ
 Muhamed A. MOMIĆ
 Mevludin H. MORIĆ
 Asim R. MRGAN
 Alija H. MRKONJIĆ
 Salko I. MRKONJIĆ
 Dušan J. MUČIBABIĆ
 Mugdeta M. MUJAN
 Vahida V. MUJAN
 Derviš M. MUJIĆ

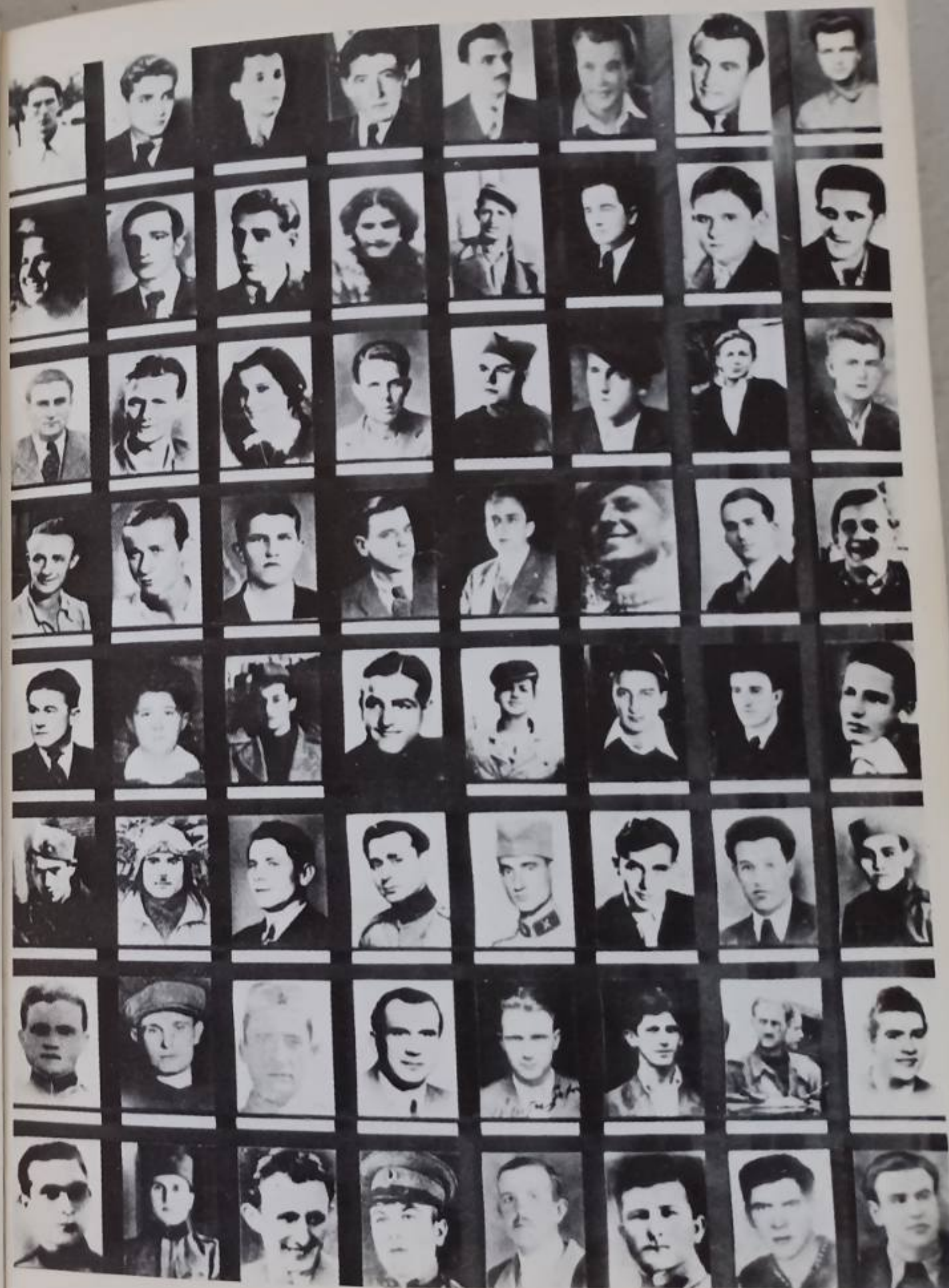
Mostar
 1926. Mostar
 1918. Mostar
 1922. Mostar
 1923. Mostar
 1922. Mostar
 1921. Mostar
 1914. Mostar
 1923. Mostar
 1924. Bogodol
 1923. Malo Polje
 1914. Gnojnice
 1923. Gnojnice
 1920. Gnojnice
 1926. Ortiješ
 1913. Mostar
 1917. Mostar
 1927. Prigradani
 1923. Mostar
 1922. Mostar
 1887. Mostar
 1925. Mostar
 1920. Kružanj
 1906. Ljubuški
 1923. Žitomislići
 1923. Mostar
 1924. Mostar
 1893. Sarajevo
 1908. Mostar
 1921. Mostar
 1920. Mostar
 Mostar
 1924. Mostar
 1922. Mostar
 1923. Mostar
 1919. Hrgud
 1923. Mostar
 1925. Mostar
 1921. Mostar
 Mostar
 1919. Mostar
 1924. Mostar
 1885. Mostar
 1930. Mostar
 1923. Mostar
 Mostar
 1923. Mostar
 1907. Mostar
 1927. Mostar
 1928. Mostar
 1922. Mostar

1942. Herceg-Novi
 1944. Čapljina
 1942. Andrijevica
 1943. Sutjeska
 1943. Mostar
 1945. Bihać
 1943. Sutjeska
 1941. Sarajevo
 1944. Kreševo
 1945. Bradina
 1945. Postojna
 1943. Sutjeska
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. kod Sarajeva
 1944. Pijesci
 1943. Lička Kapela
 1944. Sarajevo
 1945. Tržić
 1945. Bihać
 1945. Stara Gradiška
 1944. Jajce
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. Jasenovac
 1944. Gacko
 1945. Bihać
 1943. Ljeskov Dub
 1944. Mostar
 1941. Narvik
 1945. Mostar
 1943. Slovenija
 1942. Mostar
 1943. Sutjeska
 1944. Zagreb
 1943. Sutjeska
 1943. Ovojci
 1944. Grušća
 1942. Zvijerina
 1943. Sutjeska
 1943. Gacko
 1943. Zijeplje
 1943. Nevesinje
 1945. Ivan-Sedlo
 1944. Doboj
 1945. Sarajevo
 1941. Mostar
 1944. Grušća
 1944. Grušća
 1945. Jasenovac

Dr Safet I. MUJIĆ, narodni heroj
 Salko M. MUSLIBEGOVIĆ
 Abdurahman A. MUSTAFIĆ
 Reuf B. MUTNICA
 N Života S. NEIMAROVIĆ
 Ibro M. NEZIROVIĆ
 Mehmed A. NOŽIĆ
 Osman A. NOŽIĆ
 O Šefik O. OBAD, narodni heroj
 Halil M. OMANOVIĆ
 Mehmed A. OMERAGIĆ
 Mirko J. ONEŠČUK
 Sofija J. ONEŠČUK
 Dr Asim A. OPIJAČ
 Zvonimir J. ORLIĆ
 Alija H. ORUČ
 Hasan H. ORUČEVIĆ
 Zdravko R. OSTOJIĆ
 P Selim O. PAJEVIĆ
 Ethem S. PALA
 Ibrahim S. PALA
 Mehmed M. PALA
 Šaćir M. PALATA
 Drago D. PALAVESTRA
 Savo S. PALAVESTRA
 Džemal D. PAŠIĆ
 Emir Z. PAŠIĆ
 Mustafa I. PAŠIĆ
 Zvonko D. PAUŠEK
 Dejan D. PAVIĆ
 Marta R. PAVIĆ
 Avdija M. PAVLOVIĆ
 Ljubo N. PAVLOVIĆ
 Muhamed H. PECIĆ
 Muhamed S. PEKUŠIĆ
 Tatjana L. PEŠKO
 Ibro A. PEZO
 Salko M. PEZO
 Rade N. PIČETA
 Milorad B. PIKULA
 Ahmet S. PINTUL, narodni heroj
 Salem A. PINTUL
 Božo K. PIŠTALO
 Halil M. POLČIĆ
 Dejan M. POPOVIĆ
 Vera M. POPOVIĆ
 Branko N. PRERAD
 Slavko S. PRSTOJEVIĆ
 Đuro L. PUDAR
 Mirko M. PUDAR
 Omer Saliha PUZIĆ

1908. Mostar
 1897. Mostar
 1910. Blagaj
 1921. Mostar
 1920. Mostar
 1926. Humilišani
 1926. Mostar
 1924. Mostar
 1923. Blagaj
 1927. Humilišani
 1917. Mostar
 1923. Grude
 1926. Grude
 1896. Stolac
 1910. Pula
 1921. Mostar
 1914. Mostar
 1923. Mostar
 1927. Mostar
 1923. Mostar
 1924. Mostar
 1921. Mostar
 1914. Mostar
 1925. Mostar
 1926. Gnojnice
 1928. Gacko
 1922. Mostar
 1906. Mostar
 1920. Mostar
 1926. Mostar
 1926.
 1902. Mostar
 1926. Mostar
 1908. Mostar
 1924. Trebinje
 1923. Mostar
 1920. Mostar
 1921. Mostar
 1912. Mostar
 1924. Mostar
 1922. Mostar
 1927. Mostar
 1912. Prigradani
 1902. Jasenjani
 1910. Mostar
 1911. Mostar
 1922. Hodbina
 1922. Nevesinje
 1919. Pijesci
 1921. Pijesci
 1926. Mostar
 1942. Zabrđe
 1943. Mostar
 1945. Prozor
 1943. Banja Luka
 1942. Bileća
 1945. Tržić
 1945. Otok Krk
 1943. Ovojci
 1943. Sutjeska
 1945. Bihać
 1944. Stara Gradiška
 1943. Ljubija
 1944. Grušća
 1945. Jasenovac
 1942. Ostrožac
 1945. Mostar
 1943. Nevesinje
 1943. Slovenija
 1944. Sarajevo
 1945. Sarajevo
 1943. Čičevo
 1943. Ovojci
 1941. Borci, Konjic
 1943. Mostar
 1945. Dubrave
 1945. Trnovo
 1945. Ivan-Sedlo
 1942. Ribari
 1943. Crna Gora
 1944. Nevesinje
 1943. Kamena
 1943. Ovojci
 1944. Brasina
 1945. Sarajevo
 1944. Jasenovac
 1941. Mostar
 1942. Špiljani
 1943. Sutjeska
 1944. Stara Gradiška
 1943. Bijela
 1943. Džepi
 1944. Baljci
 1942. Foča
 1943. Jasenjani
 1941. Mostar
 1941. Mostar
 1943. Hodbina
 1942. Čučug
 1944. Mišljen
 1941. Miholjača
 1943. Ribnica

Omer Sule PUZIC	1931. Mostar	1945. Mostar	Josip I. SOSA	1912. Grude	1943. Lištica
Sabrija S. PUZIC	1921. Mostar	1943. Žuglići	Ahmet M. SPUŽIĆ	1922. Mostar	1944. Kušići
Teofik A. PUZIC	1914. Mostar	1943. Ovojci	Ranko R. SRNA	1921. Mostar	1945. Istra
R Miloš R. RACO	1913. Mostar	1942. Glavatičevo	Ljubo STAJIĆ	Mostar	1944. Jarše
Jovan L. RAČIĆ	1895. Zijemlje	1944. Zaborani	Branko N. SUDAR	1927. Bačevići	1945. Bišina
Stevo J. RAČIĆ	1922. Zijemlje	1944. Gubavica	Danilo M. SUDAR	1915. Bačevići	1944. Mostar
Borivoje P. RADAN	1923. Mostar	1943. Kamena	Jovo R. SUDAR	1924. Bačevići	1943. Sutjeska
Lazo T. RADIŠIĆ	1896. Mostar	1944. Stara Gradiška	Vlado L. SUDAR	1927. Bačevići	1944. Vilusi
Meho D. RAHIMIĆ	1915. Pijesci	1943. Sutjeska	Žarko S. SUDAR	1925. Bačevići	1944. Bileća
Ibrahim S. RALJEVIĆ	1918. Mostar	1945. Jasenovac	Kemal I. SULEJMANOVIĆ	1922. Mostar	1944. Jasenovac
Muhamed A. RALJEVIĆ	1923. Mostar	1945. Sarajevo	Š Mehmed H. ŠABIĆ	1901. Mostar	1941. Gospić
Mustafa A. RALJEVIĆ	1926. Mostar	1945. Jasenovac	Smail H. ŠABIĆ	1927. Mostar	1944. Gorica
Besim M. RAMIĆ	1927. Mostar	1945. Bihać	Rašid A. ŠAHINAGIĆ	1919. Nevesinje	1945. Vrhnika
Ivan A. RAMLJAK	1916. Polog	1945. Podorašac	Nebojša Š. ŠAIN	1924. Mostar	1944. Beograd
Ahmet S. REBAC	1911. Mostar	1945. Sarajevo	Mehmed S. ŠAPUH	1922. Mostar	1942. Bijela
Husnija M. REBAC	1918. Mostar	1942. Mostar	Safet S. ŠAPUH	1923. Mostar	1944. Jasenovac
Husnija S. REBAC	1922. Mostar	1943. Sutjeska	Elefif S. ŠARAN	1921. Mostar	1942. Bijela
Mehmed S. REBAC	1915. Mostar	1945. Ivan-Sedlo	Alija M. ŠARIĆ	1921. Mostar	1945. Čapljina
Remzija M. REBAC	1908. Mostar	1944. Jasenovac	Džemšid H. ŠARIĆ	1912. Mostar	1941. Dubrave
Mustafa M. REPAK	1920. Mostar	1942. Dramiševo	Hidajet H. ŠARIĆ	1924. Mostar	1942. Dramiševo
Miralem M. RIBICA	1920. Mostar	1943. Mostar	Ismet H. ŠARIĆ	1915. Mostar	1942. Breza
Ekrem A. RIDANOVIĆ	1923. Mostar	1943. Sutjeska	Kemal A. ŠARIĆ	1921. Mostar	1943. Blace
Alija A. RIZIKALO	1924. Mostar	1943. Mostar	Nijaz H. ŠARIĆ	1909. Mostar	1943. Sutjeska
Savo Č. ROMOVIĆ	1914. Nevesinje	1944. Nevesinje	Alija A. ŠEHIĆ	1926. Grabovica	1945. Ivan-Sedlo
Dušan V. RUPAR	1919. Hodbina	1942. Bakračuš	Ahmet M. ŠEHOVIĆ	1919. Mostar	1943. Brđani
S Bisera M. SALAHOVIĆ	1924. Trebinje	1942. Zvijerina	Salko M. ŠEHOVIĆ	1917. Mostar	1942. Dramiševo
Đorđe S. SALATIĆ	1899. Nevesinje	1941. Mostar	Mujo M. ŠEMIĆ	1926. Kamena	1945. Ivan-Sedlo
Alija H. SALKOVIĆ	1913. Mostar	1943. Ovojci	Salko S. ŠESTIĆ	1922. Mostar	1943. Mostar
Salem A. SALKOVIĆ	1923. Mostar	1945. Sarajevo	Ahmet A. ŠEVA	1919. Mostar	1942. Romanija
Gorjko A. SAMARDŽIĆ	1923. Mostar	1943. Sutjeska	Fatima A. ŠEVA	1924. Mostar	1944. Grušća
Ives V. SAMARDŽIĆ	1925. Mostar	1945. Sarajevo	Omer A. ŠEVA	1913. Mostar	1941. Mostar
Džemila P. SARIĆ	1920. Avtovac	1944. Stara Gradiška	Zijad H. ŠEVA	1918. Mostar	1944. Slovenija
Kasim N. SARIĆ	1925. Mostar	1944. Prozor	Neda N. ŠIMIĆ	1921. Mostar	1942. Zaborani
Smail H. SARIĆ	Mostar	Bileća	Osman O. ŠIŠIĆ	1920. Mostar	1944. Grušća
Jovo D. SAVIĆ	1917. Bačevići	1944. Mostar	Ružica M. ŠIŠIĆ	1924. Mostar	1945. Istra
Petko D. SAVIĆ	1925. Bačevići	1943. Sutjeska	Muhamed H. ŠIŠIRAK	1920. Mostar	1943. Ovojci
Žarko M. SAVIĆ	1923. Bačevići	1943. Prebilovci	Ante M. ŠKEGRO	1926. Kutli-Livač	1944. Kožuh
Ahmet A. SEFIĆ	1918. Mostar	1941. Ovojci	Aleksa R. ŠKORO	1920. Bačevići	1945. Široki Brijeg
Muriz O. SEFIĆ	1925. Mostar	1944. Zijemlje	Branko S. ŠKORO	1925. Bačevići	1943. Sutjeska
Šerif A. SEFIĆ	Mostar		Jovo S. ŠKORO	1927. Bačevići	1945. Ilirska Bistrica
Mujo S. SELIMHODŽIĆ	1908. Mostar	1943. Mostar	Marko S. ŠKORO	1923. Bačevići	1945. Trst
Salko A. SKANDO	1921. Mostar	1944. Mostar	Milan Đ. ŠKORO	1924. Slipčiči	1945. Nevesinje
Milorad V. SKIBA	1926. Mostar	1944. Trusina	Milorad R. ŠKORO	1924. Slipčiči	1945. Ivan-Sedlo
Salem A. SKIKIĆ	1922. Mostar	1942. Konjic	Savo M. ŠKORO	1925. Bačevići	1945. Trst
Salko A. SKIKIĆ	1914. Mostar	1945. Sv. Katarina	Vasilije V. ŠKORO	1929. Mostar	1944. Vrčin (Avala)
Bogdan L. SKOČAJIĆ	1921. Blagaj	1942. kod Bileće	Živko S. ŠKORO	1920. Mostar	1941. Mostar
Božo M. SKOČAJIĆ	1922. Nevesinje	1943. Mostar	Predrag Lj. ŠKROBIĆ	1923. Mostar	1943. Sutjeska
Dragoljub Đ. SKOČAJIĆ	1925. Blagaj	1945. Ivan-Sedlo	Omer R. ŠPAGO	1925. Gnojnice	1945. Istra
Esad M. SLIPIĆEVIĆ	1922. Mostar	1943. Brđani	Vasilije Ž. ŠPARAVALO	1924. Mostar	1944. Jasenovac
Dr Vjekoslav N. SLOVINIĆ	1903. Brač	1944. Jasenovac	Dr Leo ŠTERN	1907. Sarajevo	1942. Janjina
Vasilije S. SORAJIĆ	1921. Mostar	1941. Mostar	Salko M. ŠUKO	1919. Mostar	1945. Sarajevo

Stjepan S. ŠULENTIĆ
 Cvitan I. ŠUMAN
 Omer O. ŠUNJE
 Božo B. ŠUPLJEGLAV
 Mirko M. ŠUPLJEGLAV
 T Muhamed O. TASLAMAN
 Mehmed A. TASO
 Ilija L. TELEBAK
 Ismet TERZIMEHIĆ
 Husein S. TIKVEŠA
 Zagorka M. TOHOLJ
 Meho H. TOJAGA
 Zejna H. TOJAGA
 Smail A. TOPUZ
 Vaso P. TOŠIĆ
 Avdo O. TRBONJA
 Bećir J. TRBONJA
 Jusuf S. TRBONJA
 Omer J. TRBONJA
 Mahmud H. TRČALO
 Slavko D. TRIFKOVIĆ
 Janko M. TRIŠIĆ
 Ahmet H. TURIC
 U Tripo Đ. ULJAREVIĆ
 Lazar S. UNKOVIĆ
 V Predrag J. VASIĆ
 Rasim O. VEJZOVIC
 Kemal A. VELAGIĆ
 Omer A. VELAGIĆ
 Albina VELIČANIN
 Ibro O. VEŽIĆ
 Avdija M. VIDEN
 Šefik M. VILA
 Dževad H. VRGORA
 Zijad H. VRGORA
 Milivoje V. VUČETIĆ
 Eman M. VUČIAKOVIĆ
 Muhamed H. VUČIAKOVIĆ
 Zdravko VUJADINOVIĆ
 Muhamed D. VUK
 Danilo A. VUKAJLOVIĆ
 Vasko P. VUKIČEVIĆ
 Aleksandar R. VUKOVIĆ
 Branko L. VUKOVIĆ
 Drago P. VUKOVIĆ
 Mladen G. VUKOVIĆ
 Rade G. VUKOVIĆ
 Radojka G. VUKOVIĆ
 Slobodan G. VUKOVIĆ
 Spaso P. VUKOVIĆ
 Zlatka VUKOVIĆ

1914. Mostar
 1918. Raška Gora
 1925. Podgorani
 1924. Ortiješ
 1923. Ortiješ
 1920. Mostar
 1920. Mostar
 1925. Ravni
 1908. Tešanj
 1924. Šurmanci
 1924. Mostar
 1921. Pijesci
 1903. Nevesinje
 1926. Blagaj
 1906. Mostar
 1913. Mostar
 1919. Mostar
 1924. Mostar
 1928. Mostar
 1922. Mostar
 1922. Raštani
 1924. Potoci
 1921. Mostar
 1922. Mostar
 1896. Mostar
 1914. Mostar
 1918. Mostar
 1926. Mostar
 1923. Mostar
 1911. Gnojnice
 1911. Mostar
 1920. Mostar
 1924. Mostar
 1926. Mostar
 1922. Čapljina
 1927. Mostar
 1905. Mostar
 1924. Mostar
 1905. Bileća
 1923. Mostar
 1910. Mostar
 1912. Vihovići
 1897. Mostar
 1917. Mostar
 1926. Mostar
 1924. Mostar
 1919. Mostar
 1922. Mostar
 1893. Mostar

1942. Bijela
 1943. Sutjeska
 1945. Turija
 1944. Lakiševina
 1943. Bileća
 1942. Bijela
 1942. Gračanica
 1945. Ivan-Sedlo
 1942. Narvik
 1944. Grušća
 1944. Konjic
 1945. Kokorina
 1944. Buna
 1945. Logatec
 1941. Lepoglava
 1941. Jasenovac
 1944. Konjic
 1945. Mostar
 1945. Busovača
 1945. Ivan-Sedlo
 1945. Ostrožac
 1945. Gubavica
 1944. Nevesinje
 1942. Herceg-Novi
 1941. Mostar
 1941. Mostar
 1945. Sarajevo
 1944. Kula
 1945. Igman

1945. Kiseljak
 1943. Dahau
 1942. Janjina
 1944. Zagreb
 1943. Ovojci
 1943. Mostar
 1945. Sarajevo
 1945. Sarajevo
 1944. Prijedorac
 1943. Stara Gradiška
 1943. Sutjeska
 1944. Glavatičevo
 1944. Drniš
 1943. Ub
 1944. Drvar
 1942. Romanija
 1945. Ivan-Sedlo
 1943. Jasenovac
 1941. Ovojci
 1944. Čapljina
 1941. Ovojci

Živko Lj. VUKOVIĆ
 Z Muhamed S. ZAGORČIĆ
 Hasan S. ZAHIROVIĆ, narodni heroj
 Mehmed D. ZALIHIC
 Rabija N. ZEKIĆ
 Ante S. ZELENKA
 Ljubo F. ZELENKA
 Halil H. ZLOMUŠICA
 Andrija P. ZOVKO
 Ivko P. ZOVKO
 Stojan I. ZOVKO
 Ante A. ZUANIĆ
 Reuf M. ZUPČEVIĆ
 Tadžudin M. ZUPČEVIĆ
 Borivoje D. ZUROVAC
 Vukašin D. ZUROVAC
 Ž Stjepan ŽIVIĆ
 Muhamed M. ŽULJEVIĆ

1922. Mostar
 1921. Mostar
 1919. Mostar
 1888. Mostar
 1924. Gacko
 1922. Mostar
 1916. Mostar
 1922. Banj dol
 1924. Polog
 1913. Polog
 1919. Polog
 1924. Rogatica
 1923. Mostar
 1926. Mostar
 1917. Mostar
 1911. Mostar
 1913. Sao Paolo
 1922. Mostar

1942. Borač
 1943. Nevesinje
 1943. Kobilja Glava
 1942. Bijela
 1943. Župa
 1943. Mostar
 1942. Mostar
 1945. Ivan-Sedlo
 1945. Sv. Katarina
 1945. Općine, Trst
 1943. Ladevice
 1942. Bjelimići
 1944. Pohorje
 1945. Tuzla
 1942. Mamula
 1942. Lajkovac
 1943. Sutjeska
 1943. Sutjeska

Ovaj spisak nije konačan, jer je u toku obrada podataka i za druge poginule učesnike u narodnooslobodilačkom ratu.

